

ANAYASA MAHKEMESİ'NDE SÖZLÜ AÇIKLAMA TUTANAĞI

Haziran 1971

Başkan Vekili Avni Givda – Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran Hatko, Şaban Yıldız ve Mehmet Selik'i çağırınız.

(TİP Genel Başkanı Behice Boran Hatko, Şaban Yıldız ve Mehmet Selik salona alındı.)

Başkan Vekili Avni Givda – Buyurun efendim, söz sizin.

Behice Boran Hatko – Anayasa Mahkemesinin sayın üyeleri. Partimizi kapatma istemi ile açılan bu davada, sayın C. Başsavcısının tanzim etmiş olduğu iddiaya yazılı olarak cevap vermiş bulunuyoruz. Savunmamızın ve cevabımızın esasını bu yazılı metin teşkil etmektedir. Kanaatimce bu, ayrıntılara inen, iddianamede ileri sürülen bütün iddiaları mufassalsan ve kanaatimce müdellel olarak cevaplandırılan bir belgedir. Burada esasen yazılı olarak sunduğumuz metni bütün bu ayrıntılarıyla tekrar ederek, ki çok uzun zaman alacaktır, yüksek zamanınızı almamak için ve de zaten o kadar ayrıntıları bir konuşmada hatırlayabilmeye imkân olmadığı için, ben savunmamızın ana çizgilerini, önemli noktalarını elimden geldiği kadar belirtmekle yetineceğim. İddianamede partimiz hakkındaki kapatma istemi Anayasanın 57. maddesine ve Siyasi Partiler Kanununun 87. ve 89. maddelerin aykırılık iddiası ve suçlamasıyla gene Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin ikinci fıkrasına göre istenmektedir. İlkin bu iddianamenin hukuksal yapısına baktığımız zaman iddianamenin hukuki mesnetlerden ve hukuki ve mantıki tutarlıktan maalesef yoksun bulunduğunu görüyoruz. Evvela şöyle bir tutarsızlık ve tezatla karşılaşılıyor: Kapatma istemi, biraz evvel de belirttiğim üzere Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin ikinci bendine istinaden isteniyor. 111. maddesinin ikinci fıkrasına baktığımız zaman şunu görüyoruz: Partinin yüksek oranları (ve bunlar tadad edilmiştir, dördttür. Yani Partinin Büyük Kongresi, Partinin Merkez Yürütme Organı iki, Merkez Yönetim Organı üç veya Meclislerdeki gruplarının genel kurulları) tarafından alınan kararlar veya çıkarılan bildiriler, genelgeler vesaire Siyasi Partiler Kanununun 4. Bölümündeki hükümlere aykırı olursa o zaman kapatma istemi istenir. Görülüyor ki burada partinin ilzam edilebilmesi için, söz konusu olan karar, genelge, yazı gibi belgelerin, partinin bu dört organına ait olması gerekiyor. O kadar inhisar ettiriliyor ki, şayet partinin gene örgüt birimlerinden olan, ama bu dört organ içine girmeyen, örneğin il yönetim kurulları tarafından veya gençlik. kadın kolları örgüt birimleri veya ilçe yönetim kurulları tarafından çıkarılan belgelerde, alınan kararlarda Siyasi Partiler Kanununun 4. kısmındaki hükümlere aykırı hususlar olsa dahi, bunlar Partiyi kapatma istemi için, talebi için bir mesnet teşkil etmiyor. Yalnız bu dört yüksek organın aldığı kararlar, verdiği genelgeler vesaire ediyor. Diğer taraftan Parti üyelerine gelince, Parti üyelerinin Siyasi Partiler Kanunu muvacehesinde suç telakki

edilecek fiiller işledikleri, hareketlerde buldukları takdirde ise konulan prosedür, bu suç işleme keyfiyetinin Savcılık tarafından partiye bildirilmesi ve Partiden kesin ihraç talebinde bulunulması... Şayet suçlu demin bahsettiğim Partinin örgüt birimleri, yani organ denebilecek birimleri ama dört organından gayri birimleri, il, ilçe gibi, kadınlar kolu, gençlik kolları gibi birimleri, eğer böyle bir aykırılık suçunda bulunmuşsa o zaman da bu ikinci derecedeki organlar ve örgüt birimleri hakkında Savcılık kesinlikle işten el çektirme kararı istiyor. Bunu istedikten sonra da bu kadarla da bitmiyor, partilere bu tali organların işten el çektirilmesi konusunda yapılan istemlere itiraz etmek hakkı tanınıyor.

Bu hak üçüncü bendinde 111. maddenin ve bildiğiniz gibi Parti Yasaklarını İnceleme Kuruluna götürülüyor itiraz. O Kurulun kararından sonra dahi, itiraz varit görülürse eğer, mesele orada kapanıyor artık, kapatma davası açamıyor. Yok, savcının ihtarını ve hükmünü doğru bulursa Kurul, o takdirde de gene otomatik olarak kapatma cihetine gidilmiyor. Kanuna uygun şekilde kapatma davası açılarak mesele bir defa daha Anayasa Mahkemesi tarafından görüşülüp karara bağlanıyor. Hal böyle olduğu halde, yani gayet sarıh olduğu halde ve savcı da 111/2'ye istinaden kapatma isteminde bulunduğu halde, 111/2'ye istinaden yapılan bu kapatma istemini ispat etmek zımında gösterdiği sözde delillerin hepsi, eğer bu delillerde suç olduğunu bir an için kabul etsek dahi, (bu sözde delillerde suç var mıdır, yok mudur aslında o davamızın dışında kalan bir husustur, burada incelenecek bir husus değildir. Ama öyle bile olsa) bunlar 111. maddenin üçüncü bendine girer, ona göre, o prosedüre göre hareket edilmesi lazım gelir. Hâlbuki bildiğiniz gibi iddianamede 111/2'ye istinaden suç isnat ediliyor ve kapatma talebi yapılıyor. Fakat ileri sürülen deliller 111/3'üne göre ancak bir prosedüre tabi olabilecek nitelikte delillerdir.

Bu deliller ikiye ayrılıyor. Birisi Doğu Kültür Ocaklarına ait sözde deliller, ikincisi de Emek dergisine ait olan deliller. Doğu Kültür Ocağına ait söylenen bir sürü şeyler 111. maddenin üçüncü fıkrasına dahi girmez. Çünkü Doğu Kültür Ocaklarının bir defa, tüzel kişiliği haiz örgüt olarak, hiçbir ilişkisi yoktur. Türkiye İşçi Partisiyle ve iddiada da böyle bir ilişkisi olduğu hakkında hiçbir delil gösterilmemiştir. Hiçbir hususta, ne kuruluşunda, ne ondan sonraki faaliyetlerinde Doğu Kültür Ocakları ne Partiye danışmış, ne Parti Doğu Kültür Ocaklarına herhangi bir direktif vermiş, bir yol göstermede vesairede bulunmuş veya hatta böyle devamlı iki örgüt sırasında, hatta normal sayılacak böyle bir ilişki dahi kurmuş değildir. Binaenaleyh Doğu Kültür Ocakları konusunda söylenen hususlar 111. maddenin üçüncü bendine dahi girmeyen, bu iddianamede hiç söz konusu edilmemesi lazım gelen hususlardır. Ancak Doğu Kültür Ocağı üyeleri veya kurucuları arasında bazı insanların Türkiye İşçi Partisi üyesi olmaları dolayısıyla, aynı zamanda bir suçlama önce sürebilir. İşte Doğu Kültür Ocağı mensupları veya kurucuları arasında bazılarının aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi üyesi bulunmasından dolayı bir suçlamada bulunuyorsa sayın Başsavcı, o zaman yalnız bu suçlama, yani Doğu Kültür Ocaklarının tümüne ait veya diğer üyelerine ait değil aynı zamanda Parti üyelerine ait olan suçlamanın prosedürü de 111. maddenin üçüne göre muamele görmesi icap eder ki bu da yapılmamıştır.

Bunlar uzun uzun yazılı savunmamızda anlatılmıştır, burada başta da arz ettiğim gibi kısa kesmeye çalışıyorum. Mesela Doğu Kültür Ocağının mensuplarına ait

verilen o kısa demeç özetlerinde isimleri şöyle bir saydım, on tanesi Parti üyesi dahi değil. Kaldı ki Parti üyesi olsa dahi, Partinin üyesi olarak yapacağı diğer suçlar vesaire Partiye katiyyen ilzam etmek. 111/2'ye göre ancak dört yüksek organın bağlayıcı hareketleri, kararları vesaire Partiyi bağlar. 111/1'ine göre de Parti mevzuatı niteliğinde olan tüzük, program vesaire bunlar bağlar. Yoksa Partiyi elbette ki üyelerinin, yurt sathına dağılmış binlerce üyelerinin, 24 saatte ne söylediğini, ne yaptığını izleyemez. Maddeten mümkün değildir, hukuken de bunu izlemekle de mükellef değildir. Suçu varsa eğer, işlemişse, 111/3'üne göre muamele görür ve neticeye bağlanır. Doğu Kültür Ocaklarıyla Parti arasında herhangi bir ideolojik paralellik de yoktur. Malumunuz olduğu veçhile Türkiye İşçi Partisi son yıllarda, gerek Parti içinde, gerek Parti dışındaki, kendisine "Sol, sosyalist" denen birtakım fikir akımlarıyla, gruplaşmalarla ideolojik mücadele vermiştir. Bu mücadelelerde eğer böyle bir paralellik bir bağlılık olsaydı, Doğu Kültür Ocaklarının beraber hareket etmesi görüldü. Partiyle. hiç öyle bir beraber hareket etme görülmemiştir. Bilakis uzak durulmuş, hatta muarız durulmuştur. Nitekim şimdi aklıma geldi, İddianamede Doğu Kültür Ocakları mensubu olarak adları sayılan ve bu yoldan Partiye bağlanmak istenmeyen insanların on tanesi demiştim parti üyesi bile değil, bir tanesi ise geçen sene her halde gazetelerden hatırlayacaksınız, bizim Genel Merkez basılmış, tahrip edilmiş, teksir ve daktilo makinelerimiz alınıp götürülmüştü. Bunlardan Mehmet Demir o basanlar, daktilo makinelerini götürenler içindedir ve Partinin şikâyeti vardır. Hala Savcılıkça hakkında kavuşturma yapılmaktadır ve Partiden de çıkarılmıştır. Diğer üç üye, orda delil diye konulan üç üye, isimleri metinde var, bunlar ise zaten Partiden ayrı bir örgüt öneriyorlar, teklif ediyorlar. Binaenaleyh demek ki hem hukuken bağlamaz katiyyen Partiyi, Partiyle ilgisi yoktur. İkincisi, delil diye söylenen şeylerin içinde bunların Partiyle ilgisi olmadığını gösteren şeyler vardır. Kaldı ki bunlar birtakım toplantılarda, birtakım bantlardan alındığı söylenen ifadelerdir ki ve bunlar özet halinde verilmiştir, bu ifadeleri acaba o zatlar kabul etmişler midir kendilerinin ifadeleri olarak? Bildiğim kadarı ile bir ayrı dava görülmektedir bu konuda. O da sonuca bağlanmış değildir. Hukuki kıymeti var mıdır, böyle birtakım toplantılarda alınan, resmi olmayan bantlardaki kayıtların, onlar da ayrıca cayi sual olan hususlardır ki, davamızı ilgilendirmedeği için üzerinde uzun durmuyor sadece işaret edip, hatırlatmakla geçiyorum.

İkincisi, Partiyi bağlamayan ve ilzam etmeyen, fakat delil olarak yine üzerinde uzun uzun durulan, gerek Doğu Kültür Ocakları meselesi üzerinde, gerekse Emek dergisi üzerinde iddianamenin büyük çokluğu sayfa itibariyle, saymadım ama zannediyorum ki çokluğu denecek kadar sayfa adediyle duruluyor, çok uzun olarak. Emek dergisi de Partiyi bağlayan bir dergi değildir, yazılarıyla. Bir defa hatırlatayım müsaadenizle, 111. maddenin ikinci fıkrasına göre, partiyi bağlayacağı hükmü vaz olunan belgeler arasında değildir, yani adını saydığım dört yüksek organın kararı, bildirisi, genelgesi, mahiyetinde değildir. Binaenaleyh girmez 111/2'ye. İkincisi, organı da değildir Partinin. Biraz bağlayıcı gösterebilmek için veya hiç değilse yakın ilişkiyi göstermek için, iddianamede mükerreren ve hatta devamlı surette Emek dergisi Partinin organı imiş gibi takdim edilmektedir, sunulmaktadır. Parti organı değildir ve bunu da hemen şurada gene müsaadenizle tasrih edeyim. Çünkü iddia-

namede bir başka vesileyle şöyle bir görüş ileriye sürülüyor: İşte, “Behice Boran’ın filan şeyi söyleyişi, Anayasa çerçevesi içinde Kürt halkı sorunu mütalaa edilmiştir, demesi samimi değildir. Bu ancak işte arkasına saklanılıp vaziyeti kurtarmak için sığınılmış bir formüldür” filan deniyor. Ben burda “Emek dergisi organ değildir” derken sakın şöyle bir zehap hâsıl olmasın, bunu rica edeceğim, yani Emek dergisindeki yazılarda suç vardır, bu bölücülük vesaire şeyleri, filanları vardır da, biz de böyle bir “organ değildir” formülü arkasına sığınıp iddianamede bir başka hususta ileri sürülen tabirle, kendimizi o mesuliyetten kurtarıyoruz çabasındayız, böyle bir izlenimin katiiyen hasıl olmaması lazımdır. Çünkü organ olmanın şartları vardır. Nitekim Türkiye İşçi Partisinin şimdiye kadar organ mahiyetinde iki tane yayını olmuştur. Birisi T.İ.P. Haberleri, öbürü Parti Gazetesidir. Onları organ olarak kabul ederiz. Bir yayın organının Parti organı olması için onu partililerin çıkarması, o organda bazı parti yöneticilerinin yazı yazması vesairesi onu organ yapmaz. Partinin organı demek her meselede Partinin görüşünü, tıpa tıp onun görüşünü, politikasını yayan ve başka hiç bir çeşitlemelere müsaade etmeyen organ demektir. Parti organı olması için beş tane şartın yerine gelmesi lazımdır. Birincisi, Partinin Yüksek Merkez Organı toplanır ve dergi mi, 15 günlük mü, günlük mü, aylık mı neyse o yayını çıkarmaya karar verir ve ne biçim, 15 günlük mü, günlük mü, aylık mı bunun hakkında karar verir, resmen karar verir oylama suretiyle, organ olabilmesi için. İkincisi, Partinin merkez organı tayin eder o gazeteyi veya dergiyi kimler çıkaracak. Yazı kurulunu tayin eder ve beğenmediği zaman yazı politikasını derginin, o kurulunu, sahibini, yazı işleri müdürünü, başyazarını, varsa diğer yazı kurulu üyelerini değiştirir. İkinci şartı budur. Üçüncü şartı, Parti o yayın organını denetler, acaba yayınlar Parti politikasına, Parti kararlarına tıpa tıp uygun mudur, değil midir? Uygun görmezse direktifler verir, ihtarda bulunur, eğer devam edilirse yazı kurulunu değiştirir. Böyle bir denetleme olması lazım. Ve nihayet mali yardım alır Partiden, ya tamamen Parti çıkarır, mali finansmanını yapar veya hiç değilse icap ettiğinde mali yardımda bulunur. Bunların hiçbir hususu yoktur Emek dergisinin çıkışında, diğer iki organda vardır. Böyle olmuştur prosedür. Bunda katiiyen yoktur. Emek dergisi bilhassa Aybar yönetiminde, ona karşı yapılan ideolojik mücadelede, bir kısım Partililerin sırf kendi inisiyatifleri ile, kendi finansmanlarıyla, kendileri yazı kurulunu vesairesini tespit ederek, yazı politikasını tespit ederek çıkardıkları bir dergidir. Bundan dolayı Emek dergisi Partinin organı değildir ve tekrar da hatırlatayım, 111/2’ye göre de orada tadad edilmiştir, hangi şeyler partiyi bağlıyor, Partiyi bağlayıcı nitelikte değildir. Şimdi kerem buyurun, bu kadar ağır bir talep var ortada, bir partinin hem de on yıldır Türkiye’de mevcut olmuş ve öyle bazı ufak tefek partiler gibi ismen mevcut fiilen yok değil, verdiği mücadelelerle on yıl bu memleketin demokratik hayatında Anayasa’yı savunmasında fiilen mücadele vermiş, uğraşmış, sesini duyurmuş bir Parti hakkında bir kapatma istemi -ki partiler dernekler gibi mütalaa edilmiyor. Anayasaca, vazgeçilmez unsurları siyasi hayatımızın- bunun hakkında bir kapatma istemi isteniyor ve verilen deliller ve sayfa sayfa böyle, yani ikinci, üçüncü dereceden işaret edilmiş değil, sayfa sayfa üzerinde delil diye verilen belgeler, hususlar kanunlar bakımından partiyi bağlamayan meseleler ve Sayın Başsavcıyı çelişkiye düşüren 111’in ikisinden talepte bulunup ancak suç unsuru olsa

bile bir kısmında, 111'in üçünden muamele görececek olan hususlar. Şimdi doğrusu burada ben şahsen çok hayret ettim bu noktada, bunu görünce ve çok düşündüm, bu kadar ağır bir talebin, bu kadar ilgilendirmeyen, hukuki mesnet teşkil etmeyen birtakım sözde belgelere dayandırılarak ileri sürülmesine.

Partiyi bağlayıcı olarak ve Kürtçülük, bölücülük, otonomi, ayrılma, kendi kaderini tayin etme istendiği iddialarına mesnet olarak, yegâne ileri sürülen, biricik vesika 4. Büyük Kongre kararlarının altıncı bölümüdür. 4. Büyük Kongre sekiz tane karar almıştır, bunun altıncısıdır. Bu da yarım sahifelik bir metinden ibarettir. Binaenaleyh iddianamenin yaptığı talebe göre Partiyi bağlayacak olan yegâne vesika bu dosyada, 4. Kongre kararının altıncı bölümüdür. Bu da yarım sahifelik bir metindir. Şimdi burada insan biraz düşünüyor, neden sayın Başsavcı, elbette ki bu hukuki meseleleri, hele bir maddenin çeşitli bentlerine, fıkralarına hangi hususlar giriyor, girmiyor gibi çok basit olan, benim gibi hiç hukukçu olmayan bir vatandaşın dahi akıl edebildiği hususları görememiş, akıl edememiş olmaz. Buna imkân yok, çok basit bir şey. 4. Kongrenin, Kürt halkı ile ilgili altıncı bölümündeki karara gelince, ki yegâne mesnet odur hukuken tutarlı, Partiyi bağlayıcı ve 111. maddenin ikinci fıkrasına giren yegâne belge odur, ona gelince de yine iddianamede görüyoruz ki o bölümün üzerinde dahi, o bölümü kendi başına ele alarak, orada söylenenlerin tutarlı ve sistematik bir analizi, bir tahlili yapılarak iddiaların, suçlamanın ispatına gidilmemiştir. Hatırlayacaksınız, iddianamenin başında şöyle bir mantık silsilesi vaz edilmek isteniyor. Hatta diyebilirim ki bütün muhakeme tarzı ve çıkarılan istidlaller buraya dayatılıyor. “Türkiye İşçi Partisinin” deniliyor, “1964’te kabul edilen programıyla, 1968’in ekim ayı idi zannediyorum yapılan 3. Büyük Kongresinde kabul edilen karar sureti aynı niteliktedir, aynı doğrultudadır. Fakat 3. Büyük Kongreyle 4. Büyük Kongre arasında büyük bir fark meydana gelmiştir” diyor. Yani keyfiyet bakımından, nitelik bakımından bir ayırım, gerçek bir ayırım, bir rüptür, bir kopuş ifade eden bir fark meydana gelmiştir ve böyle bir varsayım konuluyor ortaya, sonra bu varsayımdan ilerleyerek de diğer bir istidlal yapılıyor. “Böyle büyük bir fark varsa, böyle bir nitelik farkı varsa bunun mutlaka bir hazırlık dönemi olması icap eder, bu mantığa uygundur” deniyor, ondan sonra da bu hazırlık döneminin işaretleri olarak demin arz etmeye, izah etmeye çalıştığım dava konusunda mesnet, delil teşkil etmeyen Doğu Kültür Ocaklarının kuruluşu meselesine de doğrudan doğruya geçiliyor. Bu üç şey, metinler sıralanıyor, fakat tahlil yok; ne Programın tahlili var, ne bütün iddiaya yegâne hukuki mesnet teşkil eden 4. Kongre Kararının tahlili var. Üçü arka arkaya sıralandıktan sonra çok aşikâr, çok bedihi, çok ispat edilmiş bir hususmuş gibi “Görülüyor ki bu ikisi arasında, yani ilk iki belgeyle 4. Kongre kararı arasında büyük bir fark vardır. O zaman bunun bir hazırlık dönemi olması mantığa uygun düşer” deniyor ve sonra doğrudan doğruya Doğu Kültür Ocaklarına geçiliyor. Neden bu yapılmamış? Kanaatimce, bu yapılmamış, çünkü 4. Büyük Kongrenin metnini şöyle de evirseniz, böyle de evirseniz bir arada alarak tahlil ettiğimiz zaman, bundan, tam Kongre metninde, Milletın, Devletın ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü ihlâl edici bir amaç ve politika güdüldüğü neticesi katiyyen çıkamaz, anlamı katiyyen çıkamaz. Bunun için durulmuyor. Asıl burada en büyük, mantığa aykırı bir hata yapılıyor. İspat edilmesi gereken husus, ispat edilmiş gibi

kabul olunup, mantık yönü tutuluyor. Biliyorsunuz ki mantıkta istidlallerde ve muhakemelerde en başta gelen ve en önemli hatalardan biridir: İspat edilmesi gereken konunun, ispat edilmiş gibi kabul edilip, öyle bir varsayımla muhakeme yürütülüp götürülmesidir. Bu yapılmıyor, ondan sonra demin anlattığım gibi, Partiyi ilzam etmeyen, ilgili olmayan Doğu Kültür Ocakları meselesine giriliyor.

Şimdi bir an için şunu kabul edelim, farzı muhal olarak, kabul edilmez ya, öyle bir mantıkî zorunluk yok, bir sebep netice münasebeti yok, bir kaziyeden bir sonucun çıkarılmasını gerektiren mantıkî kural zorunluluğu yok ve bir an için olduğunu kabul edelim ve diyelim ki “Evet, işte böyle büyük fark var”, isbat edilmedi ya, kabul ediyoruz şimdi, bir muhakeme yürütmek için ve “bunun için de gerçekten bir hazırlık dönemi gerekir” diyelim, ki bu da mantıkî bir sonuç olarak çıkmaz bir, istidlalden çıkmaz, ama kabul ediyorum. Ama o zaman zannediyorum ki mantıken bu davranışın aranacağı yer, partiyle hiç bir ilgisi olmayan, tüm bağımsız bir başka kuruluşun büsbütün başka insanlar tarafından kurulması, demin anlattığım gibi, birtakım toplantılarda gizli mukayyetlerle alınan belgelerde filan değil, bu hazırlığı yine Partinin kendi organlarının ve diğer teşkilât vahitlerinin, örgüt birimlerinin faaliyetlerinde almak lâzım gelir. Partiye mukaddem, takaddüm eden günlerde Parti organları ne söylemiş, ne yapmış, ne gibi raporlar verilmiş, ne gibi bildirimler yayınlanmış, ne gibi çalışmalar yapılmış? Bu hazırlık partinin kendisinde hazırlanmaktadır, araştırmak lazım gelir. Bu katiyyen yapılmamış, iddianamede yapılmamış, acaba Partinin böyle Büyük Kongre öncesi görüşlerini belirten ortada belgeler yoktu da onun için mi acaba sayın Başsavcı bunlara iltifat etmedi gibi bir sual akla gelebilir. “Yoktu belki, elde belge yoktu” dersiniz. Hayır, Partinin Büyük Kongreye tekaddüm eden aylarda, davamız konusu olan Kürt halkı ve ona yapılan baskılar ve bizim tenkitlerimiz konusunda çıkmış müteaddit belgeler vardır. Ve bunlar 111. maddenin 2. bendine giren belgelerdir. Yani Partiyi bağlayan belgelerdir. Eğer onlarda suç unsuru varsa, onlara dayanarak, kapatma davası istenilebilecek belgelerdir. Bu belgeler vardır. Fakat bu belgeler ne araştırılmış, ne üzerinde durulmuştur iddianamede bu belgeler üzerinde. Parti Kongresinden sonra 4. Büyük Kongrenin o altıncı bölümü, dava konusu olan bölümünü ne şekilde anladığımız ve yorumladığımız hakkında da Parti belgeleri vardır. Bunların da tek biri iddianamede ele alınmamıştır, ek olarak dahi iddianameye eklenmemiştir. Emek dergisinin hiç alakadar etmeyen, ilzam etmeyen nüshaları birer birer eklenmiştir de o ifadeler, bantlara alınan ifadelerin suretleri eklenmiştir de 111. maddenin ikinci fıkrası gereğince Partiye ait olan, Partiyi ilzam eden, içinde suç unsuru bulunduğu takdirde Partinin kapanmasını intaç edecek... ne söz konusu edilmiştir, ne bu belgeler ek olarak dahi sunulmuştur. Bu da çok şayanı dikkattir. İddianamenin hazırlanması bakımından. Bir taraftan hiç ilgisi olmayan, hukuki mesnet teşkil etmeyen, mantıkî tutarlılığı olmayan birtakım hususlar sayfalarca sıralanıyor, diğer taraftan dava-ya ilişkin, mesnet olarak belgelerin sözü edilmiyor, eleştirilmiyor. Bu da üzerinde önemle durulacak hususlardır kanısındayım. Bu belgeleri biz yazılı savunmamıza ekli olarak sayın Mahkemenize sunmuş bulunuyoruz. Ümit ederiz ki yazılı savunmamızla beraber bu belgeler de yüksek mütalâanıza alınır. Şimdi bunları da burada özetledik, yazılı savunmamızda da. Ben aklımda kaldığı kadarıyla birkaçına işaret

edeyim. Bu belgeler konusu iddianamede o kadar ihmal edilmiştir ki, sadece sayın Cumhurbaşkanına Temmuz 1970'te verdiğimiz Muhtıradan söz edilmiştir. Fakat o Muhtıradan dahi ancak reddederek şöyle denilmiştir: "Birtakım uygulamalar konusunda Sayın Cumhurbaşkanına görüş bildiren bir Muhtıra bölücülüğü, ayrıcılığı, vesaireyi güden bir fiil ve hareket için müdafaa zımında kullanılamaz." Şimdi tam kelimeleri böyle değil, fakat metinde var, ama bu mealde bir şey söylenmiştir. Oysa Sayın Cumhurbaşkanına verdiğimiz muhtırada bizim Doğu Bölgesi sorununu, Kürt halkı sorununu nasıl anladığımız uzun uzun, öyle bir iki cümleyle de değil, sık satır, teksir edilmiş bir iki sahifede uzun uzun anlatılmıştır. Binaenaleyh sayın savcı hiç değilse, bu belgeyi ele almış, öbür belgeleri ele almamış, bir zahmet etseydi de, böyle Emek dergisinin yazıları üzerinde uğraşmakla veya bantlar üzerinde uğraşmakla vakit geçireceğine Devlet Başkanına verilmiş olan ve o zamanki Genel Başkanımız Sayın Şaban Yıldız tarafından verilmiş olan bir muhtırayı ele alsaydı herhalde dava konusu bakımından çok daha aydınlatıcı olurdu. Ki o zaman o ayrı bir yönetimdeydi, şimdiki yönetim belki farklıdır diye düşünülebilir. Değildi, çünkü o zaman bendeniz de Genel Sekreterdim. Şaban Yıldız Bey genel Başkanken ben de Genel Sekreterdim. Binaenaleyh hani belki bir yönetim değişikliği olmuştur da ondan sonra görüş değişikliği [olmuştur], o da varit değil ve biz orada meseleyi tamamen Anayasa açısından koymuşuzdur. Anayasanın 3. maddesi, hatırımda kaldığına göre 12. maddesi, 54. maddesi, 129. maddesi hükümleri ışığında meseleyi vaz etmişizdir ve 3. maddeden meseleyi koyup, tartışıp ve açıklarken de, devletin bütünlüğü üzerinde parmak basarak durmuş ve söz konusu uygulamaların, devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne aykırı sonuçlar doğurabileceğine, tehlikeli olduğuna işaret etmişizdir. Çünkü malûmunuz, hukuktaki hükümler, kaideler toplum gerçeklerinin ve hayatın içinde geçmesi gereken çerçeveyi verir. Ama Anayasa gibi en yüksek bir hukuklar kuralı sisteminde dahi, orada ne kadar güzel hükümler verirse versin bu hükümler otomatik olarak, kendiliğinden hayata geçmeyebilir, kâğıt üstünde kalabilir. Zaten bir Anayasanın veya herhangi bir kanunun verdiği demokratik hak ve özgürlükler o toplumda o haklara ve özgürlüklere sahip çıkan, kanun ve Anayasa çerçevesinde onun mücadelesini veren kuvvetler ve müesseseler varsa ancak hayata geçer ve mânâ kazanır ve bir anlamda gerçek hukuk inşa edilmiş olur.

Hiç şüphe yok ki Anayasa Hukukumuz -özür dilerim siz bu konuları elbette ki benden çok daha yetki ile biliyorsunuz, ama burada bir savunma babında, bir hatırlatma babında ancak bu konuları sizin huzurunuzda konuşmaya cesaret edebiliyorum- Anayasa hukukumuz, Anayasanın 1961'de kabul edildiği anla bugün aynı değildir. Çünkü o maddelerin nasıl anlaşılacağı, nasıl yorumlanacağı, çeşitli maddelerin birbirleriyle nasıl bağlandığı konusu uygulamaya geçerek ve bu uygulamada itirazlar, münakaşalar olarak ve ilgili kuvvetler ve kurumlar burada görev yaparak Anayasa hukuku inşa edilmiştir. 1961'den bu yana ve devam ederse bu anayasa nizamı, öyle ümit etmek isterim, teklif edilen değişikliklere rağmen ve daha da inşa edilmeğe devam edecektir ve bu inşada Sayın Mahkemeniz de bilmektedir ki Türkiye İşçi Partisinin de bir nebze katkısı olmuştur. Hele diğer siyasi partilere kıyas edersek çok büyük katkısı olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nde Anayasaya aykırılık iddiasıyla dava açan, en çok dava açan partinin, Partimiz olduğunu biliyorsunuz. Bu

davaların en önemlilerinden birçoğunun da Mahkemenizce uygun görülüp müspet sonuca bağlandığını biliyorsunuz. Anayasa hukuku ancak böyle uygulamalar, mücadeleler, eleştiriler, itirazlarla meydana gelir ve oluşur. Onun için birlik ilkesi Anayasaya konmuştur. Birlik ve bütünlük ilkesi değildir tartışılan konu. Bu birlik ve bütünlüğü bir kural, bir Anayasa hükmü olmaktan kurtulup, gerçekten toplumun hayatında nasıl gerçekleşebileceği konusudur tartışılan. Tartışılan budur ve bunu daha biraz sonra millet, milliyet vesair meseleleri ele alırken biraz daha tavzih etmeye çalışacağım. Ama biz o muhtıradan belirttik ki -ve samimi görüşümüz odur ve bunun sosyolojik objektif gerçeklere uygun olduğuna da yüzde yüz kaniyiz- yasaların koyduğu birlik ve bütünlük hükmü ve bizlerin istediği birlik ve bütünlük amacı, arzusu ancak bütün vatandaşların gönlünde oluşursa, bütün vatandaşların özgür iradesiyle benimsedikleri bir husus olursa gerçekten sağlam, geçerli ve sürekli bir birlik ve bütünlük meydana gelir. Hukuk bakımından değil, objektifteki temelleri bakımından bu birlik ve bütünlük ancak böyle meydana gelir. Nitekim bu konuda bir başka husus da söylüyor “insanların iradelerinde ve gönüllerinde oluşan güçlerin de isteklerin ancak teminat olduğunu” giriş kısmında Anayasamız, anayasa teminatı konusunda söyleyerek diyor ki: “Bu Anayasa gerçek teminatı vatandaşların, yurttaşların iradelerinde olduğu içindir ki milletin evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet edilmiştir.” Çok şayanı dikkattir yani. Hükümler koyuyor, şu koyuyor, bu koyuyor, ama bu hükümler teminattır, müesseseler de teminattır, Anayasa müesseseleri bütün bunlar teminattır, ama son tahlilde, “teminat milleti meydana getiren bireylerin, vatandaşların, iradesinde ve gönüllerinde olduğu için, en son olarak uyanık evlâtlarının bekçiliğine emanet ediyoruz Anayasayı” diyor. Biz de birlik konusunda bunu söylüyoruz. Birlik bütünlük meselesini tartışmıyoruz. Karşı çıkmak şöyle dursun, tartışmıyoruz bile bu meseleyi. Ama Anayasanın bu hükmünün hayata geçmesi için ne gibi sosyolojik ve sosyopsikolojik şartlar meydana gelmelidir, onu tartışıyoruz ve diyoruz ki, “Anayasanın 12. maddesi, 3. maddesi, 54. maddesi, 129. maddesi ışığında, ayırım gözeten muameleler yaparak, Kürtçe konuşuyorsun diye ayırım gözeten muamele yaparak, terslemek, baskı ve şiddet uygulamaları yapmak, horlamak, bu, gönüllerde ve iradelerde oluşacak birliği meydana getirmez. İnsanlar hep hukuken kendilerini Anayasa teminatı altında, eşit haklara, özgürlüklere sahip olduğunu bilir, ama günlük yaşantısında bu eşitliğin, bu özgürlüklerin gerçekleşmediğini, kendisine baskı yapıldığını, eziyet yapıldığını, horlandığını görürse, içinde hiçbir insan olumlu his oluşturamaz. Refah hissi, bağlılık hissi, kardeşlik hissi nasıl oluşur? Baskı, şiddet, ayırım gözeten muameleler ortamında bu olamaz. Bu insanın psikolojisine aykırı bir şey, hiçbirimizde olamaz. Binaenaleyh biz diyoruz ki “Anayasanın hükümleri tam tamına, eksiksiz uygulanmalı.” Zaten bu on yıllık hayatında Türkiye İşçi Partisi sadece Kürt halkı konusunda değil, bütün demokratik hak ve özgürlüklere aykırı konularda daima slogan halinde, klişe haline getirmiştir. Ve bu yayılmıştır kamuoyuna, Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanması... Ve bunu sadece Kürt halkı içinde söylemedik. Alevi vatandaşlar için yapılan muameleler için de söyledik. Ezilen, tam özgürlüklerinden istifade edemeyen işçi ve emekçi halk kitleleri için de söyledik. Anayasayı savunan ve sosyalist bir parti olarak kime karşı nerede baskı, şiddet, zulüm, ayırım gözeten muamele varsa, Anayasaya aykırı

bu çeşit muameleler varsa, ona karşı çıkmak ve gücümüz nispetinde, anayasa çerçevesi içinde bunun mücadelesini vermeyi baş görevimiz bildik ve bugün huzurunuzda bu savunmayı yaparken de bu görev bilinci içinde ve bunu yapmakla gerçekten Anayasaya ve Türkiye’imizde demokrasinin gelişmesine hizmet ettiğim kanısında bu savunmayı yapıyorum. Partiyi her ne şekilde olursa olsun kurtarmak değil, dar bir parti kurtarma amacı ile değil.

Şimdi biraz daha müsaadenizle ayrıntılara gireyim, kısa kısa onlar üzerinde durayım. Gerek 4. Büyük Kongrede konuşan delegelere yapılan atıflar, gerekse Emek dergisinden alınan parçalarda yine birtakım hukuk kuralları ihlal edilmektedir. Birincisi, daha konuşmamın başında uzun uzun belirttiğim gibi, kongre delegelerinin konuşmaları, bu konuşmalarda bir suç unsuru bulunduğunu kabul etsek dahi, farzı muhal olarak, bunlar partiyi ilgilendirmez. Bunlar parti üyesi ise o zaman 111/3’e göre muamele yapılır, yani kapatma davası açılmaz bundan dolayı. Eğer suç unsuru varsa delegelerin konuşmasında, sayın savcı bize yazı yazar ve bunların çıkarılmasını ister suç unsuru vardır diye. Biz ya çıkarırız ya itiraz ederiz, işte o üçüncü bendin, fıkranın hükümleri uygulanır. Binaenaleyh bunları oraya almanın hiç bir manası yok. Kaldı ki bir de gerek bu konuşmalar dolayısıyla ve gerek Emek dergileri dolayısıyla hukukun çok bilinen, benim gibi hukukçu olmayan insanların bile artık öğrendiği, Yargıtay içtihatları ile ortaya konmuş şu husus: Metinlerde, konuşmalarda bütüne izafeten değerlendirme yapılır. Cüz ve kül münasebeti...

Bir iki cümle cımbızla çekilmiş gibi alınarak ve külden ayrı olarak, külün muhtevası ve konteksi içinde mütalaa edilmeden hüküm veremez. Halbuki [iddianamede] daima böyle yapılmaktadır. İddianamede bir iki tane cümle mesela bir Emek dergisinde bir yazı var ki bilhassa üzerinde duruluyor, ben de kısaca duracağım, upuzun bir yazıdır. O yazının esas konusu nedir, esas tezi nedir, o bile belirtilmeden oradan buradan iki tane cümle alınıp netice çıkarılıyor. Tabii bu da cüzün külünden ayırlamayacağı kaidesine aykırıdır. Hatta kongrede işte “Doğuda özgürlük” diye bağırıldığını dahi bizim Kürtçülük, ayrıricılık göttüğümüz konusunda, iddianamede, bir delil olarak ortaya sürülüyor. Hâlbuki malumunuzdur, kongre, halka açık olarak yapılmıştır, dinleyicilere açık olarak yapılmıştır. Delegeler kısmında değil, halk ve dinleyiciler kısmında, “doğuda özgürlük” diye bağır[ıl]mışsa ve bu da suç teşkil ediyorsa ve o da, yani onu tartışamıyorum, ediyorsa dahi bu herhalde partiyi ilzam edecek, 4. Büyük Kongreyi ilzam edecek bir şey değil. Çünkü iddianamede belirtiliyor, “dinleyiciler kısmında” diyor. Kaldı ki burada gene bir mantık hatası iddianamede maalesef yapılıyor. O da özgürlük, bağımsızlık ayırımı, kavramları birbirlerine karıştırılıyor. Özgürlük, yani baskı ve ayırım gözeten muamelelerden arı olmak, Anayasal hak ve özgürlüklerden istifade etmek, korunabilmektir özgürlük. Bağımsızlık ise ayrı bir devlet kurmaktır. Özgürlükle bağımsızlık kavramlarının birbirinden tüm ayrı kavramlar olduğu hususunda daha fazla bir izahat vermeye hacet kalmayacak kadar bu kavramların muhtevası, kapsamı sarihtir.

Diğer taraftan şöyle bir mantık kurulmak isteniyor: Partinin 4. Büyük Kongre kararında “halk” deyimini kullanılmıştır, “Kürt halkı” denilmiştir, “milleti, milliyeti” denilmemiştir. Fakat ayrımcılığa gidildiği, bir muhtariyet istendiği bir ayırma, siyasi ayırma gözetildiğini ispat etmek için, şöyle gene bir bağlantı kurulmağa ça-

lıılıyor: “Halk deyimi, milliyet deyimidir”. Hatta bir yerde “hiç şüphesiz ki” diyor iddianame, “halk kelimesile, Kürt halkı deyimi ile, Kürt ulusu kastedilmiştir” diyor. Daha sonra ulus, millet şeyinden vazgeçer gibi görünüyor, milliyet nazariyesine rücu ediyor ve “milliyetler meselesi olarak ele alınmıştır” diyor. Ondan sonra yine bir karışıklık oluyor. Milliyetler meselesinin bu sefer milliyetler prensibi ile karıştırıyor. Şimdi böyle bir silsile, “halk” dedi, “halk” demek “ulus” demektir veya “halk” demek “milliyet” demektir. “Milletten, milliyetten bahsediyorsa milliyetler prensibinden bahsediyorsun” demektir. Milliyetler prensibi ise ayrılmaya müteallik, ayrı bir siyasi birim kurmaya mütealliktir. Binaenaleyh “Kürt halkı” denmekle, böyle bir eşitlemeler yaparak demekle, Kürt halkının ayrı bir siyasi birim, bir topluluk meydana getirmesi istenildiği ispat edilmiş sanılıyor. Tabii hatırlatalım ki 4. Büyük Kongre metninde ne millet, ne milliyet, ne milliyet meselesi, ne milliyetler prensibi, böyle tabirler katıyen geçmemektedir. Metin kısadır. “Türkiye’nin doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır” der.

Yalnız evvelâ bir noktaya işaret edeyim, bu yine yazılı metinde sahifesi de belirtilerek veriliyor, fakat şimdi şu sırada onu aramak zor olacak 48 sahife içinde, bir defa iddianamenin kendisinde “Kürt halkı” demenin suç sayılmadığına dair iddianamenin kendisinde de deliller var. Yani Sayın Başsavcının söylediklerinde var. Bir kere kendisi bir milyon sekiz yüz bin vatandaşımızın anadili olarak Kürtçeyi konuştuğunu belirtiyor, sonra esas suçlaması olan cümlede, ki işte milliyetler prensibini filan söyledikten sonra, “doğu bölgesindeki halkı” diyor, “muhtariyet vaadiyle işgal edip, istismar ederek oy toplamaya vesaireye kalkışılıyor” diyor.

O suçlama cümlesi şöyle başlıyor: “Doğu bölgesinde Kürtçe konuşan bir kısım vatandaşlarımızı” diyor ve başka metinde de verilmiştir parçalar, yani “halk” deyiminin suç olmadığını kendisi kabul ediyor. Kürtçe konuşan, sayılar, anadili Kürtçe olan, sayıları milyonları bulan vatandaşlarımız olduğunu belirtiyor, ayrıca istatistikler de var. Bir de anadili olmayıp da ama ikinci derecede en iyi lisan konuşan vatandaşlarımız da var, bunlar da Kürtçe konuşuyorlar. Binaenaleyh burada daha müdellel olarak verildiği şeklinde, kaynaklar sahifeler göstererek, sağında halk tabirinin veya Kürtlerin etnik özellikleri olduğunu... pardon, o suçlama cümlesinde “Kürtçe konuşanlar” demekle kalmıyor, etnik özelliklere sahip bir kısım vatandaşlarımızı istismar ve işgal ederek” diyor. Etnik özellikler tabirini kendisi benimseyerek kullanıyor sayın Başsavcı bey.

Binaenaleyh halk kelimesi meselesinde, aslında bir itiraz yok, olamaz, çünkü etnik özellikleri kendi kabul ettikten sonra Kürtçe konuşan nüfus kesimi olduğunu kabul ettikten sonra bunların milyonlara vardığını kabul ettikten sonra bu kelimeye itiraz edemez. Ama zaten kendisi de doğrudan doğruya halk kelimesi üzerinden mantık yürütmüyor. Demin anlattığım gibi, eşitlemeler yapıyor. “Halk” demek, “milliyet” demek, “milliyet prensibi ayrılma” demek vesaire. Şimdi burada çok önemli olduğu için, gerçi bu yazılar filân, dediğim gibi, Partiyi ilzam etmiyor, ama kısaca bu sosyalistlerin millet, milliyet vesaire anlayışı üzerinde durmak istiyorum. Çünkü iddianameye alınmış. Bir kere verdiği iki kaynak, birisi Muvaffak Akbay, öbürü Lefur, oradan milliyetler prensibi olarak ortaya sürülen görüşler sosyalistlerin ve sosyalist teoride kabul edilen görüşler ve tarifler değildir. Birisi mealen şöyle

söylüyor: İşte, bir nebze gelişmiş olan bir milletin ayrı bir siyasi camia, cemaat veya topluluk olabilmesidir. Öbürü de Lefur'da daha biraz, tasrih ediyor, işte dil, kültür, tarih birliği onların ayrı bir devlet kurabilmesi hakkı, milliyetler prensibi bu. Emek'teki yazıda bu milliyetler prensibinden bahsedilmiyor, yahut ediliyorsa tenkit edilerek ediliyor.

Bir defa Emek'teki yazı sağ, sol olsun millet, milliyet konusunda kaç tane görüş varsa onların hepsini birden alıp inceleyen bir şey. Bu burjuva hukukunun milliyetler prensibi ilkesidir. Böyle bir ilke sosyalist teoride yoktur ve milliyetle millet arasında bir eşitleme yapılmaz. Ve kolayca birbirinden geçilmez. Kültür, dil birliği, tarih birliği, sosyal yaşantı birliği bir milliyet grubu için tanımlamada unsurlar olarak kullanılabilir. Fakat bir milletin tanımında bu unsurlar önemli olmakla beraber, temel ve ayırıcı, mümeyyiz vasıf değildir sosyalist teoride. Biz böyle anlamayız. Bunun içindir ki millet kategorisi bir tarihi kategoridir. Binlerce sene insan kavimleri, halklar mevcut olmuş, eskiçağ, ortaçağ medeniyetleri meydana gelmiş. İnsanlar ümmet olarak veya kavim, aşiret veya imparatorluk olarak, siyasi, sosyal örgütler, teşkilatlar kurmuş, fakat bunlardan millet olarak bahsedilmez. "İmparatorluk kavim" denir. Millet kavramı ancak çağdaş toplumlar için kullanılır. Bunun için tarihi bir kategoridir. Yeni çağlarda, Batıda ve daha sonra diğer toplumlarda, kapitalist sosyal ekonomik sistemin meydana gelmesi ile birlikte, millet denilen topluluklar meydana gelmiş ve "milli devlet" denilen devlet şekilleri, milli nitelikteki devlet meydana gelmiştir. Sosyalist teori böyle görür, bundan dolayı "tarihi kategori" der millet için. Nedir milletin esas ayırıcı vasfı? Dil birliği, kültür birliği önemli. Tarih birliği, bir arada yaşamak, bir toprak parçası üstünde. Ama eskiden kavimler böyle yaşamış, ama millet olamamışlar. Nedir? Bir iş bölümü sistemi içindeki gelişmiş bir ekonominin milli pazar çerçevesi içinde organik olarak bütünleşmesidir. Böyle bir bütünleşme ise ancak kapitalist toplumların meydana gelmesi ile oluşmuştur. Bu, sosyal, demin anlattığım gibi psikolojik, gönüllerde oluşacak, iradelerle oluşacak birliğin, hukuki birliğin objektif, toplumsal temelini teşkil eder. Kapitalist işbirliği sistemi ve milli pazar çerçevesi içinde organik bir bütünleşmeye malik olmayan toplumlar, yani eskiçağ ve ortaçağ toplumları işte böyle bütünlüğü ve birliği sağlayacak objektif ve maddi bir temele sahip olmadıkları içindir ki ne kadar büyük imparatorluk kurmuşsalar da bu imparatorluklar hep istikrarsız olmuştur, hep iç mücadelelerle, hep parçalanmaya doğru, merkezden uzak eğilimlere tabi olmuşlardır. İstikrarsız olmuşlardır ve bu imparatorluklarda yaşayan insanlar hiçbir zaman bir millet bütün ve birliği içinde oluşup bir bütün meydana getirememişlerdir. Çünkü böyle bir birliğin objektif temel şartından yoksundurlar. Binaenaleyh millet meselesi, millete ayırım buradan gelir ve ancak böyle bir iş bölümü sistemi içinde, milli pazar mihveri ve çerçevesi içinde organik bir bütünleşme olursa orada siyasal anlamdaki bütünleşmeler meydana gelir ve sağlam olur. Öyle bir temel üzerinde de piskososyolojik bağlılık, kardeşlik hisleri, bir arada yaşama arzusu sosyopsikolojik düzeyde de birlik ve beraberler bütünleşir, tamamlar. Türkiye'de de böyle olmuştur. Türkiye'de Misakı Milli hudutları içinde, Türkiye Cumhuriyeti olarak meydana geldiğinden beri hızlı bir kapitalistleşme süreci içerisindedir. Bu kapitalistleşme süreci son 20 yıl zarfında bilhassa artmıştır. Yani Türkiye'nin bugün hukuk kurallarında

ve emellerinde, amaçlarında öngörülen milli birliği ve bütünlüğü perçinleyecek, üstüne düğüm vuracak ve istikrarlı sürekli yapacak objektif, gerçek temeller, sosyolojik temellerle oluşmaktadır. Türkiye'nin artık Doğu Bölgesi dahi feodal ilişkilerin hâkim olduğu bir bölge olmaktan çıkmış, o da kapitalistleşme süreci içine girmiş ve bu iş bölümü ve milli pazarın gelişmesi süreci içinde bu gerçek ve maddi ekonomik anlamda Türkiye'nin bütün ile bütünleşme süreci içindedir ve bütünü ile bir millet olma süreci içindedir. Ne var ki temelde bundan 30, 50 yıl öncesine nispetle birliği ve bütünlüğü daha perçinleyecek objektif toplumsal gelişmeler meydana gelirken, bunu aksatan, bunun sosyopsikolojik düzeyde, yani gönüllerde ve iradelerde oluşmasını engelleyen birtakım eğilimler de belirtmiştir ve bu eğilimler de işte bizim mücadelesini yaptığımız Anayasanın "dil, din, mezhep, felsefi inanç ve saire ayrımı gözetilmeksizin herkes kanun önünde eşittir" demesine rağmen doğudaki Kürtçe konuşan yurttaşlara, hatta daha az ölçüde Alevi olan toplumuna ayırım gözetilen muamelelerin yapılması, baskı ve şiddet unsurlarının uygulama gelmiş olması ve Anayasanın öngördüğü eşitliğin ve özgürlüğün hayata geçmemiş olmasıdır. Tümünü Türkiye'de bu on sene zarfında Anayasanın tam ve eksiksiz hayata geçtiği söylenemez. Bu alanlarda da mücadele verdik. Ama gözlemlerle açıkça görülüyor ki, Anayasa hak ve özgürlüklerinin tastamam, eksiksiz, gereği gibi hayata geçmemesi Doğuda daha büyük anlamda meydana gelmektedir ve biz bunlar ortadan kalksın, gerçek eşitlik, özgürlük meydana gelsin ve binaenaleyh Anayasanın da belirttiği gibi birliğin ve Anayasanın teminatı son tahlilde gönüllerde ve iradelerde de oluşan, tamamlanan, çelişkisiz bir birlik haline gelsin, bunu biz söylüyoruz. Bu hususlar metinde çok daha müdellel kaynaklar gösterilerek veriliyor. Ne 4. Büyük Kongre kararlarımızda, ne partiyi ilzam eden ve binaenaleyh bir suç unsuru olduğu takdirde bir kapatma davasında mesnet olabilecek 111/2'ye ait gelen, partiye ait belgeler de hiçbir zaman milliyetten, milliyet prensibinden, otonomiden vesaireden söz edilmemiştir, hiçbir söz yoktur. Milliyet meselesinin, millet meselesinin tahlili ise, demin kısaca anlattığım, ama yazılı metinde daha ayrıntılı belirtildiği şekilde, sosyalist teoride burjuva hukukçuların koyduğu şeyden çok daha başkadır. Ve bu o kadar öyledir ki, eğer dikkat ettinizse kendi görüşünü ispat zımında bir yerde, kısaca iddianame Stalin ve Lenin'e atıf yapıyor, onlardan alıyor. Halbuki iki yazarın önerdiği husus birbirinin aynı değildir. Birisi ayrılma hakkından bahsederken öbürü bölgesel özerklikten bahsediyor. Yeni Marksizmin, Leninizmin en ileride gelen iki liderinin iki yazısında iddianamenin aldığı iki görüş tıpa tıp birbirinin aynı değildir. Birisi ayrılma hakkından bahsediyor, birisi bölgesel özerklikten bahsediyor. Neden? Çünkü sosyalist teoride, millet, milliyet teorisinde çözüm tek değildir. O mantık yanlıştır. O mantık üzerine bina etmek istiyor suçlamasını iddianame. "Halk" dedim, "halk milliyet" demek, "millet" demek ikisini de birbirine karıştırıyor. Bu da, işte iki tane müelliften birer tane cümle veriyor, "bu da o zamanların siyasi bir birim olarak ayrılmasını öngörmek demek, istemek demektir". Hayır, öyle değil, her milliyet gurubuna, her millet grubuna bir devlet; böyle bir görüş yok sosyalist nazariyede. Yok, çünkü bilimsel olduğu için, tarihte milliyet, millet konusu ne gibi tezahürler göstermiş, ne gibi çözüm yolları bulunmuş, ona bakarak görüşünü söylüyor. Masa başında oturup da hangisi iyi olur tarzında konmaz. Onun için "Bilimsel Sos-

yalız” diyoruz. Bir de ütöplik sosyalistler vardır, her muharrir kendi kafasında en adil, en bilmem ne gördüğü toplum sistemini, olması gereken sistem olarak kor. Bilimsel Sosyalizmin bilimselliği oradan geliyor. Bizim irademizin dışında, bizim isteklerimiz dışında gerçekten toplumda neler oluyor? Toplumun gelişme kanunları nedir? Nelere doğru gidiyor? Nelerin olması mümkündür, nelerin değildir? Bu şekilde konular vaziyet. Böyle konulduğu zaman da bakıyoruz ki millet ve milliyet prensibinin somutta, tarihteki çeşitli toplumlarda insanlık âleminde çözümleri bir değildir, tek değildir. Kültürel özerklikle halledilmek teklif edilmiştir, denenmiştir. Otonomi, bölgesel özerklik denenmiştir. Federatif sistem denenmiştir veya bu şekillerde olmayan, hem üniter olan ama hem de çeşitli halkları mevcut olan bir toplumda, o hakların mevcudiyetini kabul eden, bir ayırım gözetmeyen üniter devlet çözümleri de olmuştur. Mesela bu konuda İngiltere en başta insanın aklına gelen bir çözüm. İngiltere federal bir memleket değil, İngiltere kantonal sistem değil, İngiltere’de otonomi vesaire yok. Ama İngiltere’de İrlanda meselesi hariç (öyle bir meselesi var), onun haricinde İngiltere’de bir “Skoç halkı ve Skoçya” diye bir mesele yok. “Gal halkı ve Gal meselesi” diye bir mesele yok. Ama İskoçlar İskoçça konuşur. Galliler Galce konuşur ve hatta karşılaştığınız bir büyük Britanya vatandaşı, o anlamda İngiliz. İngiliz misiniz? dersin hemen tashih eder, “Skoçum” der, “Welsh’im” der üniter bir devlettir ama. Ne otonomi hakkı tanınmıştır, ne azınlık statüsü tanınmıştır, ne de bir şey tanınmıştır, hiçbir şey tanınmamıştır. Ama şu yapılmıştır. Hukukta tanınan hak ve özgürlükler gerçek anlamda uygulanır. Welsh, Skoç’tu veya dar manada İngilizdi ayırımı yapılmaz. Welshçe, Skoçça konuşur diye horlanmaz, “konuşamazsın” diye men edilmez. İki satır, üç satır bir mani yazdı diye Welsh’çe veya Galish’çe diye mahkemeye verilip tutuklanmaz. Konuşur da lisanını, yazar da canı istiyorsa. Üniter devlet halbuki ne kantonsal, ne federal, ne herhangi bir otonomi tanıyor, ne azınlık statüsü tanıyor, demek ki halklar sorununun bir devletin bütünlüğü, birliği içinde çözümünün çeşitli şekilleri vardır. Böyle çeşitli şekilleri olduğu içindir ki milliyet şeyine göre, sosyalist teoride hiçbir zaman eğer tarih birliği, dil birliği, vesairesi varsa, tamam, bu ayrılır, ayrı bir şey olur, böyle bir şey söylenmez. Toplumun somut şartlarına bakılır. Gelişme doğrultusuna, gelişme aşamasına bakılır ve sosyalistler daima toplumu ileri götürecek hususların üzerinde durdukları, bunun müdafaasını yaptıkları için bu açıdan mesele alınır. Hangi çözüm şekli münasip olur gibi ele alınır. Binaenaleyh o mantık da çok yanlış, yani milliyet -ki biz demiyoruz hiçbir zaman- millet, milliyet böyle bir şey yok. Ne kararımızda, ne belgemizde. Fakat denirse dahi bu bir, mutlak suretle, öylesine bir milliyetler prensibi güdülüyor, bir otonomi güdülüyor, bir ayrılma güdülüyor anlamına katıyyen gelmiyor. Burada başka hususlar da var. Aynı zamanda bütünü üzerinde de doğru durulmamış, doğru değerlendirilmemiş, bu işte milliyetler meselesi konusundaki yazı tamamen yanlış yorumlanmış. Şimdi izah etmeğe çalıştığım üzere Sait Çiltaş’ın yazısı üzerinde durulmuş. Halbuki Sait Çiltaş o yazıyı... bir defa o yazıyı da kongre hazırlıkları olarak alıyor. Halbuki Kongreden 17 ay önce yazılmış o yazı. Sait Çiltaş o yazıyı yazdığı zamanda sekreter filan değildi, bir parti üyesi idi. 17 ay önce yazılmış, halen o yazının yazılmasından iki seneden fazla zaman geçmiş ve burada bir suç delili olarak gösterilen bu yazı hakkında da bir takibat açılmış değil. Bir taki-

bat açılmamış bir yazı burada şimdi partiyi kapatmak gibi çok önemli, çok hayati bir davada bir delil olarak gösterilmektedir. Bu yazısında da Türkiye'den hiç bahis yok. Genel olarak millet ve milliyet sorunları çeşitli cepheleri ile ve tarihteki belirtileri ile ele alınıyor. Emek dergisi organ olmadığı gibi, biraz önce bunu anlattım, Emek dergisi politik olmaktan ziyade, teorik düzeyde. Millet, milliyet konusunu da böyle almış, sağ-sol görüşleri de ele almış o milliyet meselesinde ve çeşitli görüşleri ele alarak eleştirmiş, değerlendirmiş, birbiriyle karşılaştırmış ve mukayese yapmıştır. Elbette ki teorik ve bilimsel seviyede ele alındığı zaman bir konuyu bütün cepheleriyle ele alacaksınız. En genel anlamda ele alacaksınız, teorik modeller meydana getireceksiniz, soyutlamalarla, genellemelerle teorik modeller meydana getireceksiniz ki sonra çeşitlemesi sonsuz olan (çünkü somut realite, müşahhas realite çok seyyal, çok çeşitlidir) o çok çeşitli, çok seyyal, somut realitelere indiğimiz zaman bunları birer tahlil aleti olarak, bu teorik kavramları, teorik modelleri bir inceleme aleti, bir yaklaşım metodu olarak kullanabilirsiniz. Emek dergisi bunu yapar ve bu da değil sadece bir bilimsel sosyalizmin, tüm toplum bilimlerinin kabul ettiği bilimsel, metodolojik bir kuraldır.

Bu arada bir ufak husus daha var. Doğu Kültür Ocaklarına, partinin yardım ettiği söyleniyor. Parti ne Doğu Kültür Ocaklarına, ne diğer herhangi bir teşekküle bu ana kadar hiçbir beş para yardım etmiş durumda değildir. Kesinlikle onu da reddediyoruz. Zaten esasen Parti devlet bütçesinden yardım almadığı için -partilere yardım konusunu da, Anayasa'ya aykırılığı hususunda, o Kanunu da birkaç kere Mahkemenize getirmiş, fakat bir türlü Mahkemeniz hükümlerine uygun olan bir kanun çıkmadı- ve biz hiç bir zaman devletten ödenek almadığımız için, parti ancak aidatları ve bağışları ile iş görür. Zaten maddeten olanağı da yoktur. Yani herhangi bir şeye yardım etmek...Fiilen de partinin Doğu Kültür Ocağı'na hiçbir yardımı olmamıştır.

Şimdi, konuşmamın başında demiştim ki, iddianamede suça delil olarak ve makbul bir suç olarak kabul edilebilecek, yani hukuki bakımdan kabul edilebilecek yegâne belge olan 4. Kongre'nin kararlarınının 6. Bölümüdür, Kürt halkına müteallik olan karar. Bu kararın ele alınarak baştan aşağı bütün fıkraları ile tutarlı bir analiz[i] yapılmamıştır. Yalnız iddianamede bir husus üzerinde durulmuştur, 4. Kongre'nin 6. bölümünde bir husus üzerinde ısrarlı durulmuştur ve verdiğim ifadede de bunun üzerinde durulmuştu. O da kararın hatırlayamıyorum ikinci, üçüncü fıkrasında mı, "Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer tüm demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirme mücadelesi." Bu ibare üzerinde durulmuş ve bundan, bu ibare ile Kürt halkının bağımsız veya otonomi, özerklik amaçları güttüğü, bunun için mücadele verdiği ve bizim bu amacı ve mücadeleyi desteklediğimiz sonucu çıkarılmıştır. Bir defa şunu dikkatinize arz etmek isterim ki bizim ibaremizde "Kürt halkının anayasal vatandaşlık hakları" demişiz. Halbuki iddianamede ileri sürülen mantıkta, ki o mantıkta da deniyor ki "Kürt halkının anayasal vatandaşlık hakları zaten Anayasadaki bütün hakları kapsar" bundan ayrı olarak "diğer tüm istek ve özelemleri" denince, demek ki bu Anayasanın dışında birtakım özlem ve isteklerdir. Bu özlem ve istekler de, işte, daha önce de diyor iddianame, aydınlatmağa çalıştık, "milliyet filan meselelerinde milliyet prensibine atıftır, oto-

nomi istemektir veya tüm bağımsızlık istemektir” diye şey yapıyor. Fakat dikkatli okunmazsa gözden kaçabilir. Biz şöyle demişiz: “Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanma.” Bize cevap veren iddianamede ise “yani bunlar esasen bütün hakları kapsar, onlara şamildir” derken “anayasal vatandaşlık hakları” diyor. “Anayasal vatandaşlık hakları” demişiz, “Vatandaşın anayasal hakları” diyor, iddianame. “Vatandaşın anayasal hakları” dememişiz. Vatandaşın Anayasal hakları Anayasa-daki bütün hakları kapsar. Ekonomik, kültürel, manevi vesaire hakları kapsar. Vatandaşın anayasal hakları hepsini kapsar. Ama anayasal vatandaşlık hakları hepsini kapsamaz. Anayasal vatandaşlık hakları daha dar, daha hukuki bir terim. Anayasanın zannediyorum ikinci kısmının, dördüncü bölümünde olan maddelerdir ve madde olarak 54 ilâ 63. maddeleri kapsar, “vatandaşlık hakları” terimi. “Vatandaşlık hakları” dediğimiz zaman bu akla gelir. “Vatandaşlık hakları” denildiği zaman, hukuk düzeyinde konuşulduğu zaman, akla ücretli tatil, dinlenme hakkı gibi haklar gelir mi “vatandaşlık hakkı” deyince? Bunlar ekonomik, eğitim hakkı, insanca yaşama hakkı, herkesin maddi ve manevi kişiliğini geliştirme hakkı ve bu kişiliği geliştirmek için gerekli şartlara kavuşma hakkı; “vatandaşlık hakkı” deyince hukuki terim olarak bunlar akla gelir mi? Vatandaşlık hakkı hukuki bir terimdir. Daha sınırlıdır, daha sarihtir. Bizim Anayasamızda 54. ve 63. maddelerdir. Biz “vatandaşın anayasal hakları” dememişiz, “Anayasal vatandaşlık hakları” demişiz. Diğer haklar da, ekonomik haklar, sosyal haklar, kültürel haklar, bunlar da vatandaşın anayasal haklarıdır. Bu iki terim arasında fark var. Binaenaleyh biz dar anlamda kullanmışızdır. “Vatandaşlık hakları” denilen, daha ziyade siyasi haklar kastedilmiştir ve böyle bir ayırım yapmanın altındaki şey de, vatandaşlık hakkı ve buradan Anayasanın millet kavramı nedir? ona dikkati çekmek istemiştir, bilhassa 54. maddeye. Çünkü bu haklar içindedir. 54. madde, ki o da millet kavramına filan geleceğim, Anayasanın millet anlayışına filan, onlara dikkat çekmek istemiştir, ona çekmiştir ve sonra dinlenme, manevi şahsiyetini geliştirme, bilmem ücretli tatil, vesaire gibi diğer bütün Anayasa’nın bahsettiği haklar için de “diğer tüm demokratik hak ve özgürlükleri, istekleri, özlemleri” demiştir.

İkincisi, bir başka şeyle de söylenmiş olabilir. O da, dikkat ederseniz, özlem ve istek psikolojik terimlerdir. Objektif olarak verilen haklar ve özgürlüklerin subjektif yansımaları, değerler haline gelmesini ifade eder. Çünkü gayet tabiidir ki Anayasanın tanıdığı, hukuken mevcut olan hak ve özgürlükler tahakkuk etmiyorsa, gerçekleşmiyorsa... Vatandaşın günlük hayatında bu gibi şeyler gerçekleşmiyor, işçi ve emekçi halkları için tam gerçekleşmiyor. Doğuda iki misli, katmerli bir halde bir baskı var. Hiç demeyelim, ama çok daha kısıtlı olarak gerçekleşiyor. Elbette ki Anayasanın tanıdığı hak ve özgürlükler gereği gibi, tastamıyla eksiksiz gerçekleşmezse; baskı, şiddet ve ayırım gözetilen muameleler uygulanırsa bunun subjektif yansımaları o yurttaşlarda özlem ve istekler halinde belirecektir. Bir de bu tafsili vardır o maddenin. Ama her halükarda buradan, yani tüm demokratik hak ve özgürlüklerden milliyetler prensibine, oradan otonomiye, oradan ayırıma falan gitmek mantıklı istidlal kurallarına göre kabul edilebilecek tutarlı ve makbul bir mantık silsilesi değildir.

İddianamede ayrıca İnönü’nün Lozan’daki konuşmaları ve Atatürk’ün milletin bütünlüğü üzerinde söylediği sözler ileriye sürülüyor ve öyle bir üslup kullanılmış

ki, bilhassa benim ifademe atf yapıyor, benim verdiğim ifadede, sanki ben Lozan Konferansı'ndaki görüşmelerden bahsederken, Lozan Konferansı görüşmelerinde Sayın İnönü'nün Kürtlere muhtariyet verilmesini önermiş veya bu görüşmelerde bizim delegasyon tarafından Kürtlere muhtariyet verilmesi söz konusu edilmiş veya bizim delegasyon ve İsmet Paşa tarafından bir azınlık statüsü talep edilmiş veya öngörülmüş gibi bir ifade var.

Oysa ifadelere bakıldığı zaman bu görülür, orada, konuşmamızda, "Kürt hakkı" deyiminin Anayasaya aykırı olmadığını ve bölücü, ayırıcı bir otonomiyi tazammun eden bir görüşü içinde saklamadığını, tazammun etmediğini belirtmek üzere bir örnek olarak verdim ve dedim ki "Lozan Muadelesi görüşmelerinde de, Sayın İnönü, tartışmalar yapılırken, Musul dolayısıyla yaparken, Kürtlerden bahsediyor, Kürtler ve Türkler diye bahsediyor, Kürt halkı diyor. Hatta bir daha okuduk tartışmaları. Anlaşılan ecnebi delegasyon filan, "Kürtler zaten sizinle dövüşmedi beraber, milli mücadelede sizden ayrı durdu" filan demişler de Sayın İnönü diyor ki "Hayır, burada bütün Türk kumandanları namına beyan ederim ki Kürt kardeşlerimiz bizimle beraber dövüşmüşlerdir ve Türk zabıtları, Türk komutanları bunların şecaatini, yiğitliğini tanımışlardır" vesaire diye sitayişle bahsediyor. Benim bu misali söylemişim, yani sayın İnönü Cumhuriyetin kurucularından, "Kürtler, Türkler" diye bahsetmekle bir ayrıcalık, bir sakınca, bir milli bütünlüğü bozma hususları görmüyor. Bilakis bunların kardeşçe beraber dövüştüğünü, kardeşçe beraber yaşamak istediğini belirtiyor, bunu söylüyor.

Yine iddianame diyor ki "Lozan Anlaşmasında azınlıklar sayılırken Kürtler azınlık olarak sayılmamıştır." Böyle bir şey katıyen söylenmiş de değildir. Lozan Muahedesini biliyoruz. Evet, Lozan Muahedesinde Müslüman olmayan ekalliyetlere birtakım azınlık hakları tanınmıştır, azınlık statüsü tanınmıştır, Kürtlere tanınmamıştır. Zaten böyle bir söz yok bizim ifademizde, böyle bir söz olmadığı gibi iddia da ediyoruz ve gösteriyoruz ki Türkiye İşçi Partisi bir azınlık yaratmak amacı da gütmemektedir. Ve Kürtlerden bir azınlık olarak da bahsetmemektedir. Bunu da uzun uzun ispat ediyoruz. Kaldı ki iddianame, bir yerde kendi kendisiyle çelişkiye düşerek, "Türkiye İşçi Partisinin Kürtlerden azınlık statüsüne sahip bir azınlık olarak bahsetmediğini, bunun parti politikasına aykırı olduğunu da" söylüyor. İki tane partili üyenin ifadesine atf yapıyor. Bunlar kongre karar komisyonunun üyeleriymiş. Onların ifadesinde, onlar, "Çerkezler filanlar gibi, Rumlar filan gibi, Kürtlere de azınlık statüsü verilebilir yollu" ifade etmişler, öyle diyor iddianamede. Bilmiyorum, pek zannetmiyorum böyle ifade verilmiş olsun. Çünkü, faraza bizim Partili üyemiz, her halde Çerkezler filan için azınlık statüsünün söz konusu olmadığını, yani Lozan Muahedesinde sözü geçen bir azınlığın olmadığını bilir. Neyse, ilk varit veya değil, 2 tane üye, komisyon üyesi böyle azınlık statüsünden bahsetmiş, Kürtlere filan verilmesi, yahut münasip olur gibi, diyor ki "bu katıyyen olmaz" diyor. "Kongrede" diyor, "kararda" diyor, "böyle bir şey ileri sürülemez" diyor, "çünkü bu Partinin Kürtleri azınlık olarak kabul etmemesi politikasına aykırıdır. Binaenaleyh bu bir Parti disiplini meselesi olur" diyor. Yani burada iddianame kendisi de Partinin böyle Kürtlerden bir azınlık olarak, yani hukuki terimle bir azınlık olarak bahsetmediğini kabul etmiş oluyor.

Şimdi şunu da dikkatinize sunmak isterim, bu “azınlık” kelimesi biraz muğlak bir kelime. Azınlık bir matematik terim, adedi bir terim. Yani bir çoklukta, çok sayıda olan çoğunluk, az sayıda olan azınlık. Ama bir de hukukta bir azınlık var ki o da azınlık statüsü, azınlık hakları denen statü ve haklara sahip olan veya sahip olması gereken, sahip olması için gerekli niteliklere sahip olan topluluk demektir. Bir defa, bu bakımdan o 89. maddedeki “azınlık” kelimesi çok muğlak bir terim, sarıh değil. Sarıh olmadığı için de geçerli bir fıkra değil, 89’un biri de, ikisi de. Nedir azınlık? Eğer adedi anlamda alınıyorsa o zaman azınlıktan bahsetme ne Anayasaya, ne de kanunlara aykırı olamaz. Çünkü Devlet istatistikleri veriyor. Zaten sayın Savcı da “bir milyon sekiz yüz bin anadili konuşan” diyor. Biz 1965’te en yeni rakamları bulduk, orada verilen rakamlar bütün Türkiye’de iki buçuk milyona yakın anadili Kürtçe konuşan var. Bu anadili Kürtçe olanlardan iki milyonu biraz aşkın kısmı Doğu bölgesinde, ayrıca da anadili diye bildirmemiş, ama ikinci derecede en iyi konuştuğu dil olarak belirt[til]en gene iki milyona yakın, bir milyon sekiz yüz bin veya dokuz yüz bin nüfus var. E, şimdi adedi anlamda azınlıksa, yani adetçe az olan çoğunluğun yanında, bu inkar edilemez. Çünkü bu kanun hükmüyle tespit edilecek bir husus değil, yani Devlet istatistikleri bunu böyle veriyor. İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığının yayını, 25 sahife “Kürtler” diye madde koymuş, 25 sahife bahsediyor. Milattan öncesinden beri yaşadığını, bütün Osmanlı devrinde yaşadığını, Anadolu’nun doğusunda yaşadığını, hepsini belirtiyor. Bu resmî istatistiklerden ve resmî ansiklopedilerden ayrı, çocuklar için çıkan ansiklopedilerde, Türkçe ansiklopedilerde Kürtler maddesi var, Kürtlerden bahsediyor. Binaenaleyh şimdi objektif realite olarak resmî belgelerle ve gözlemlerde, Doğuya gittiğimiz zaman görüyorsunuz, böyle bir, yani adedi olarak, sayıca çok olmayan, azınlık anlamında bir azınlıktan bahsetmek ne Anayasaya, ne de şeye aykırı olamaz. Zaten bu konu kanunla düzenlenemez. Yani gerçekte var mıdır, yok mudur sorusudur bu. Yok, hukuki anlamda kastediliyorsa, yani azınlık statüsüne sahip veya sahip olması gereken bir toplum konusunda bahsediliyorsa Türkiye İşçi Partisinin böyle bir görüşü savunduğuna dair ne açık, ne zımnî hiçbir delil, hiçbir emare, hiçbir kanıt, hatta karine Partiyi bağlayıcı belgelerde gösterilemez, böyle bir şey yok.

Kaldı ki, demin anlattığım üzere biz bilimsel açıdan Türkiye’nin Cumhuriyet devrinde, bilhassa son yirmi senede hızlı bir tempoyla kapitalistleştiği, binaenaleyh millî pazar etrafında örgütlendiği, bütünleşmeye doğru gittiği görüşündeyiz. Bu sosyolojik, ekonomik bütünleşmeyle beraber ister istemez sosyal ve kültürel anlamda da birleşme gelir ve bu bütünleşme süresinde eğer o toplumda çeşitli diller konuşan, çeşitli folkloru olan, kültürel özellikleri olan topluluklar varsa, daha gelişmiş durumda olan ki buna “dominan” diyoruz -hâkim, mütehakkim anlamında hâkim değil, dominan olmak anlamında hâkim- olan dil, kültür yaygınlaşır, tutunur ve diğer dilleri, kültürleri ikinci plana atmaya başlar. Bu böyledir, bu sosyolojik bir kuraldır. Binaenaleyh Türkiye objektif olarak böyle bir bütünleşme içinde olurken ve biz bu bütünleşmenin politik, sosyal, psikolojik ve hukuki anlamda gerçekleşmesine mani olan politik uygulamalara karşı çıkarken, tutup da “Türkiye İşçi Partisi azınlık statüsü yaratıyor, istiyor” demesi varit olamaz. Kaldı ki buna dair hiçbir telmih, hiçbir atıf da belgelerinizde yoktur. Kaldı ki Milli Kurtuluş Savaşı sırasında

büyük Atatürk'ün yaptığı konuşmalar, çektiği telgraflara baktığımız zaman “Kürt halkı, Kürtler, Kürt kardeşlerimiz” terimleri kullanılıyor ve hatta Misakı Milliden bahseden, 1920’de yapılmış bir konuşmasında -ki bu telgrafların, bu konuşmaların kaynakları, tarihi, sayfaları, yazılı savunmamızda verilmiştir- ben hatırlatıyorum, diyor ki: “Misakı Milli sınırları, arkadaşlar, sadece coğrafi sınırlar değildir. Bunlar milli sınırlardır”. “Amma” diyor, “zannedilmesin ki” dikkat buyurun, “Zannedilmesin ki bu milli sınırlar içinde tek cinsten insanlar yaşıyor. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş Müslümanlar yaşıyor, çeşitli toplumlar yaşıyor.” Çok şayanı dikkat “Türk milleti birdir” diyor ve bütünlüğü şey yapıyor. Ama “Türk milleti birdir, bütündür, ayrılmaz, parçalanmaz bir bütündür” demek, içinde yaşayan insanları her bakımdan eş türdendir demek anlamına gelmediğine de işaret ediyor ve hatta insan değil, o parçanın sonunda okuyacaksınız, toplumlar olarak bahsediyor. Kaldı ki iddianamede verilen Atatürk'ün milliyet anlayışı da, bizim görüşümüzü nakzeden, ona karşı bir şey değil. Orada da birliğin, bütünlüğün üzerinde duruyor. Ama vakıa olarak birtakım gerileme, folklor bakımından gruplaşmalar olduğunu kabul ediyor. Neyi reddediyor? Bu farklardan dolayı bunların parçalanmasını, bölünmesini ve ayrı ayrı birimler yapmaya gidilmesini, bu önerinin yapılmasını istiyor ve buna karşı çıkıyor. Binaenaleyh bu öneriler de bizim görüşlerimizi nakzeden değil, aynı doğrultuda olan görüşlerdir. İşte, demin bahsettiğim 89. maddedeki bu azınlığın var olduğunu söylemek fıkrası bir defa mantığa da aykırı, hukuka da aykırı. Çünkü adedi anlamda mıdır, ne anlamdadır? Bu belli de değil ve adedi anlamda ise bunlar bir gerçek meselesidir, bunlardan bahsetmek suç olamaz, Anayasaya aykırı olamaz. Kaldı ki kendi Cumhuriyetimizin kurucuları da bunlardan bahsetmişlerdir. Kürt halkından bahsetmek Türk milletinin bütünlüğüne, Devletin ülkesi ve milletinin bütünlüğüne karşı gelmek, onun parçalanmasını istemek demek değildir. Kaldı ki 1. ve 2. fıkralarında 89. madde, Anayasanın 57. maddesinde olmayan unsurlar getirmektedir. Oysa Anayasanın 57. maddesinin 1. fıkrasında kapatmaya gerekçe olabilecek hususlar münhasıran tadat edilmiştir. Ancak 3. fıkrasında “kanunla düzenlenir” der, ama üçüncü fıkradaki hususların kanunla düzenlenmesine şamildir bu. Yani Parti programı, tüzüğü, faaliyetleri, hesap usulleri, mali denetimi Anayasa Mahkemesince, bu hususlar kanunla düzenlenir der. İlk madde de Partiyi kapatmaya sebep olacak hususlar açıkça belirtilmiştir ve orada kanunla düzenlenme meselesi yoktur.

Halbuki işte böyle azınlıkların var olduğunu söylemek yok. Azınlıkların korunmasını, bilmem yayılmasını şey yapmak gibi, Anayasanın 57. maddesinin 1. fıkrasında olmayan hükümler 89. maddeye konulmuştur. Binaenaleyh 89. madde Anayasaya aykırıdır. Yüksek Mahkemenizin de 1963'te verdiği iki karar vardır bu konuya taalluk eden. O kararların da tam tarihi, sureti ve kararlardan alınan metinler yine yazılı savunmada vardır, ben irticalen, mealen söyleyeceğim. Orada da teşkilat kanunları, nasıl olacağı belirtilirken, hükümler ya aynen aktarılır, ya Anayasa hükümlerine mütenazır olur veya Anayasanın hükümlerinin ruhuna ve sözüne, yalnız ruhuna, yalnız sözüne değil, ruhuna ve sözüne uygun olarak teşkilat kanunlarına madde konabilir deniyor.

Binaenaleyh bu tutuma göre Siyasi Partiler Kanunu'nun partileri kapatmaya mü-

teallik hükmü ancak 57. maddenin 1. fıkrasının aynen nakli olabilir. Yoksa böyle azınlığın var olduğunu söylemek, şöyle yapmak, böyle yapmak gibi birtakım yeni unsurlar hem de tarifi, tazammunu, şümülü, tam belli olmayan kavramlarla yeni unsurlar getirmek Anayasaya açıkça aykırı görülüyor. Bu bakımdan da ve bu vesileyle bu maddenin Anayasaya aykırılığını iddia ediyor ve iptalini talep ediyorum.

Kaldı ki bu maddelerin Anayasaya aykırı olmadığını kabul etsek dahi, dediğim gibi, Türkiye İşçi Partisi hiçbir zaman azınlık statüsüne sahip olması gereken bir topluluk olarak Kürt halkından bahsetmemiştir. Ne açık, ne zımnın böyle bir söz etmemiştir, bir atıfta bulunmamıştır. Kendisini ilzam eden belgelerde 2. fıkraya göre de, 87. maddeye göre de dil veya kültür farklılığı güderek, o dil ve kültürü korumak, yaymak geliştirmek gibi de önerilerde bulunmamış ve böyle hareket ve davranışlarda da bulunmamıştır. Yalnız demiştir ki “Baskı yapılmasın, Kürtçe konuştuğu için”, veya “Kürdüm” dediği için. Çünkü başka vatandaşlarımız arasında, özel konuşmalarda, hepimiz biliriz, özel konuşmalarda konuşulurken bir ahbabımız, bir tanışımız falan işte, “Ben Çerkezim yahut annem Çerkez yahut baba tarafından Abazayım yahut biz Boşnakız, bizim büyük peder oradan gelmiş falan” der, bu gayet tabiidir, ama Kürtçe konuşan bir vatandaş Doğudan, “ne” dediğiniz zaman eğer o da kazara yanınızda “Kürdüm” derse, “Vay efendim, sen nasıl Kürdüm dersin, sen Türksün, bölücülük yapıyorsun, Kürtçülük güdüyorsun” diye şey yapıyor. Yani böyle bir ortam yaratılmış. Biz binaenaleyh “böyle baskı yapılmasın” diyoruz. Yani şu 12. maddesi uygulansın Anayasanın. Yoksa Kürt dili geliştirilsin, korunsun, yayılsın diye ne böyle bir davranışımız var, ne böyle bir önerimiz var. Kaldı ki Mahkeme kararlarıyla da bu Kürtçülük davalarında, Kürtçe şiir yayınlandı, Kürtçe mâni vardı iddialarıyla açılan davalarda da mahkemelerin muhkem kaziyesi halinde belirlemiştir Yargıtay’dan geçerek, Kürt dilinin, gramerinin mevcut olduğu ve Kürt dilini yazmanın ve okumanın bir suç teşkil etmeyeceği mahkeme kararlarıyla da kaziyeyi muhakeme halinde gelmiştir. O kararların tarihi ve numarası da yazılı metinde verilmiştir. Burada Doğu Bölgesinin yani Kürt halkının veya Kürt asıllı vatandaşlarımızın çoğunluğunun yaşadığı bölgenin objektif olarak Türkiye ile nasıl bir teknolojik ve ekonomik bütünleşme halinde olduğuna dair rakamlar da verilmiştir ve burada bu bütünleşmenin hızlandığı görülmektedir. Ve bununla beraber kültürel alanda da bütünleşme, yani buna “tabii asimilasyon” diyeceğimiz asimilasyon meydana gelmektedir. Zaten gözlemlerde de Doğuyu gezdiğiniz zaman görüyorsunuz ki büyük merkezlerde filan hep duyulan lisan Türkçedir. Karşı gelinen, bu zor, ayırım gözetin, şiddet muameleleriyle, zoraki, cebren asimilasyona karşı çıkmaktadır. Öbürü toplumun kendi objektif gelişmesidir.

Şimdi burada son olarak, Kongre kararı ne diyor, ne deniliyor, onun üzerinde duracağım. Anayasanın millet anlayışı üzerindeki görüşlerimizi, kısaca Anayasanın tahlilini yapmak istiyorum. Diğer taraftan şimdiye kadarki iktidarların ve iktidar çevrelerinin anladığı milliyetçilik anlayışının ve bundan doğan yanlış uygulamaların nasıl Anayasaya aykırı olduğunu kısaca belirtmek istiyorum. En önemli maddelerin başında 54. maddenin 1. fıkrası geliyor. Orada çünkü Türk’ün tarifini yapıyor Anayasa, diyor ki: Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmak “Türk” demek Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmak. Bu son derece önemli, üzerinde du-

rulacak bir şeydir. Bu tesadüfen söylenmiş, unutulmuş, başka şeyler filan, böyle alınamaz. Buna göre Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağlanan herkes Türktür ve binaenaleyh Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan insanların meydana getirdiği topluluk da Türk Milletini teşkil eder. Millet ve milletin mensubiyeti tarifinde, ölçüsünde vatandaşlık bağı ile bağlı olmaktan başka hiçbir sosyolojik, etnik ölçü, kıstas unsur kullanmıyor Anayasa. Kullanmaması da beklenir, çünkü modern, çağdaş bir Anayasadır. Çünkü biliyorsunuz ki milletlerde, tekrar ediyorum, dil birliği, diğer etnik özellikler, gelenekler birliği vesaire önemli olmakla beraber bunlar çeşitlenme gösterebilir ve göstermektedir ve sadece öyle federal, otonomi kabul eden, kantonsal filan olan devletlerde değil, İngiltere gibi ne kantonal, ne federal, ne bölge özerkliği hiçbir şey yok. Tamamen üniter bir devlet. Orada da İngiliz, Welsh, Skoç üç tane halk var, ayrı dili var birbirinden. “Ben Skoç’um, ben Wels’im, ben İngiliz’im” diyor, ama hepsi İngiliz milletinin parçalarıdır ve dışa karşı münasebetlerinde özel olarak “Ben Skoçalıyım” diyen adam Britanyalı vatandaşı olmak şeyini de hiç bırakmaz, yani onu da müdafaa eder.

Binaenaleyh böyle otomatik olarak, yani millet oldu mu tek bir dil konuşacak veya etnik özellikleri bir olacak, gelenekleri bir olacak, bunlar temel ve zorunlu olan şartlar değil, onun için şöyle yapıyor. Aynı zamanda Yargıtay’ın verdiği, 1961’de 449 numaralı verdiği kararda da milleti, yine hiçbir başka kıstas kullanmadan, şöyle tarif ediyor: Millet, belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesine tabi bulunmuş insanlar topluluğudur. Gene aynı hükümet otoritesine tabi bulunmak, yani aynı devlete bağlı olmak ve belirli bir devletin sınırları içinde yerleşmiş bulunmak. Başka kıstas yok. Millet diye, bu sefer isim koyarak tarif ediyor. Gene Anayasanın 54. maddesinin 4. fıkrasına bıraktığımız zaman görüyoruz ki, vatandaşlıktan ayrılma, ancak vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerde bulunduğu zaman vatandaşlıktan çıkarılabilir ve gerekçeye başvurduğumuz zaman görüyoruz ki, deniliyor ki, öyle hükümetin politikasına aykırı görüşte diye, onu tenkit etti, ona karşı çıktı gibi hususlardan dolayı, vatandaşlık gibi önemli bir bağın kırılmayacağını ve kırılmasına mani olmak içindir ki biraz deniyor umumi olmakla beraber bu kayıt konmuştur. Demek ki vatandaşlık bağı, vatana bağlılık, yani milleti teşkil eden unsurda bu, devlete bağlılık, vatana bağlılık. Nitekim yine Yargıtay’ın bir başka kararı bu hususta, doğruluyor, diyor ki: “Milli duygu tabirinden maksat vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak her türlü fiili ve hissi unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası milli duyguyu teşkil eder”. Demek ki gerek millet, gerek milli duygu hep devlete bağlılık, vatana bağlılık unsurlarıyla, gerek anayasada gerek Yargıtay’ın içtihat kararlarında bu unsurlarla şey yapılıyor. Başta dil, örf, âdet vesaire gibi etnik, sosyolojik unsurlar ve şartlar aranmıyor. Ama böyle, bu anlamdaki bir millet içinde, çeşitli din gurupları olabilir ve vardır. Çeşitli diller konuşan gruplar vardır, olabilir. Dilleri ayrı olduğu için folklorları da ayrı olur, benzerlikler de, olur ama ayrı özellikler de gösterebilir, şiirinde, müziğinde vesaire. Ama bunlar milletin bütünlüğünü bölen, ona aykırı olan, bu farklar olduğundan dolayı bir millet olarak artık bahsedilemeyecek, edilemez denilecek hususlar katıyen değildir.

Ayrıca 3. maddesinde “Resmi dil Türkçedir” diyor Anayasa. Bu da gösteriyor

ki dil birliğini, gene milletin esas, temel unsuru saymıyor. Yani Anayasa diyor ki: “Ancak resmi muamelelerde, resmi ilişkilerde Türkçe kullanmak mecburidir. Onun dışında mecburiyet yoktur”. Öyleyse onun dışında vatandaşlar, dilediği dilde -ister ana dili olsun, ister ikinci bildiği dil olsun, diğer dillerde- yazmak, konuşmak serbesttir. Nitekim Türkiye’de yalnız Lozan Anlaşmasıyla kendilerine azınlık statüsü, hakları tanınmış olan Müslüman olmayan faaliyetler değil, başka dillerden de neşriyat vardır bugün Türkiye’de. Mesela Ankara’da, Daily News zannediyorum adı, bir İngilizce gazete çıkıyor. Fransızca gazeteler çıkar oldum olası, Osmanlı İmparatorluğundan dolayı İstanbul’da. Ama eğer bir dergide bir sayfa Kürtçe şiir olursa yahut bir yerde iki tane Kürtçe mani söylerse o vatandaş apar topar alınır, götürülür, mahkemeye verilir, mahkûm edilmeye çalışılır. Ama mahkûm edilemeyeceği de, biraz evvel anlattığım gibi, mahkeme kararıyla tespit olmuştur. Demek ki, 3. maddesi resmî dil Türkçe demekle gene dil birliğinin, zorunluğu, temel unsur olmadığını gösteriyor. Ondan sonra tabii bildiğimiz 12. madde var, “dil, din vesaire ayrılıkları gözetilmeksizin kanun önünde eşittir”. Bu ne demektir? Bu demektir ki Anayasa Türkiye’de din vesaire ayırımlarına göre birtakım farklı nüfus ayırımları, toplulukları olduğunu kabul ediyor. Çünkü eğer hiçbir dil farkı yoksa Türkiye’deki nüfus içinde, o zaman “dil farkından dolayı ayırım gözetilmez” hükmü manasız kalır. Eğer herkes aynı dili konuşuyorsa bu olmaz. Demek ki bunların var olduğunu veya var olabileceğini kabul ediyor Anayasa, ama bunlara rağmen, “hepsi kanun önünde eşittir” diyor.

129. maddesi de bildiğiniz gibi bölgelerarası eşitliği, kalkınmada eşitliği vesaireyi öngörüyor. Şimdi ek olarak sunduğumuz ve daha önce kısaca bahsettiğim Partiyi bağlayan, 111/2 maddesi mucibince Partiyi bağlayan belgelerde, yazılarda mesele ısrarla, tek bir defa atlamadan, Anayasa açısından, bu maddeler açısından, bu maddelerin muhtevasında olduğu gibi daha teferruatlı, bazı bildirilerde olduğu gibi daha kısa olarak bu açıdan ele alınmış, ısrarla bu maddelere istinat edildiği belirtilmiş ve bunun milletin ve devletin bütünlüğüne hanel verdiğini, zedelendiğini, çünkü bu bütünlük ve beraberlik, birlik hükümlerinin yaşantıya geçirilebilmesi için bunun yurttaşların gönüllerinde ve iradelerinde oluşması gerektiği, ancak kardeşlik, eşitlik ve özgürlük hissinde insanların kendilerini birbirine bağlı hissedebileceği belirtilmiştir. Yani tartışılan konu, tekrar ediyorum, hiçbir zaman birlik ve bütünlüğün tartışılması değil, bunun gerçekte nasıl sağlanabileceği, hangi yöntemlerle sağlanabileceği tartışılmıştır ve Anayasaya aykırı hususlara karşı çıkmıştır. Şimdi en başta dedik ki, “İddianamede bir varsayımla işe başlanıyor”. Büyük bir fark olduğu, program, 3. Kongre ile 4. Büyük Kongre arasında büyük bir fark olduğu varsayımı ile başlanıyor. Buna istinat ettiriliyor, bina ediliyor [?] muhakeme. Şimdi kısaca böyle bir fark var mı? Böyle bir fark yok. Ne fark olduğunu zaten tahlil edip belirtmiyor. Sadece, anladığımız, şunu demeye getiriyor: “İlk ikisinde programda ve 3. Kongre kararlarında mesele bir ekonomik kalkınmada eşitsizlik olarak ortaya konduğu halde 4. Büyük Kongrede bir halk sorunu olarak konmuştur. Yani bir milliyet sorunu olarak konmuştur. Yani bir milliyet prensibi, işte, ayrılma, otonomi vesaire olarak konmuştur diyor. Halbuki programa bakarsak, 1964’ün şubat ayında kabul edilmiştir program. Orada problemin sadece bir kalkınma problemi olmadığı, eko-

nomik bir problem olmadığı açık seçik belirtilmiştir. Daha 1964 programında Doğuda yaşayan yurttaşlarımızın Kürtçe konuştuğu, daha az bir kısmının da Arapça konuştuğu belirtilmiştir. Bu durumlarından dolayı, yani dil farklılıklarından dolayı horlandıkları, ayırım gözetilen muamelelere tabi tutuldukları, baskı muamelelerine tabi tutuldukları, Anayasa'nın uygulanmadığı belirtilmişti, taa o zamanlar. Hatta programdan önce, 1963'te o zamanki Genel Başkan Mehmet Ali Aybar Gaziantep'te halka açık yaptığı bir toplantıda -ki kaynağı bir parça verilmiştir buraya- orada da programda belirtilen görüşleri belirttikten sonra "meselenin çelişti yönleri vardır" demiş ve bir yönü olarak da etnik yönü de olduğunu belirtmiştir. Yani etnik kelimesini dahi kullanmıştır. Binaenaleyh programla 4. Kongre kararı arasında özünde ve temelinde bir fark yoktur. Bu unsurlarda mesele sadece ekonomik değildir. Dil farkı vardır, etnik farklar vardır. Bunlar birtakım baskılara, ayırım muamelelerine sonuç veriyor. Bunlar düzeltilmelidir. Bu Anayasaya aykırıdır ve "meselenin çözümü Anayasanın çerçevesinde ve gerçekler ışığında, bu gerçekleri kabul ederek" der Program, "bu gerçekleri kabul ederek çözümlenebilir" der.

Üçüncü Kongre Kararında gene dil farkı açıkça ifade edilir, gene bunun ayırım gözetici muamelelerine, horlamalara, baskılara yol açtığı belirtilir ve bunun çözümünün gene demokratik hak ve özgürlükler, Anayasa çerçevesi içinde, ama bu gerçekler içinde, bunları da göz önünde bulundurarak halledileceğini belirtir.

Dördüncü Kongrenin kararında da aynı unsurlar vardır. Aradaki fark bir "Kürt halkı" kelimesinin -"Kürt" kelimesinin değil, çünkü Kürtçe konuşan, Kürt tabirleri geçiyor öbürlerinde de- "Kürt halkı" kelimesinin ifadesidir. Bu "halk" kelimesinin kullanılmasının ise bir suç unsuru teşkil etmediğini, bizim Cumhuriyetimizin kurucularının dahi bunları kullandığını, resmî belgelerde bunların kullanıldığını, resmî ansiklopedilerde bildirildiğini vesairesini uzun uzun anlatmış bulunuyorum. Binaenaleyh sayın Savcının, "Bu aradaki fark sadece böyle bir nüfus kesimini ifade etmek için değildir. Bu 'Kürt halkı' denmesi bir kavram değişikliği değildir, onun ötesinde bir şeydir" demesi tamamen mesnetsiz, delilsizdir. Bunları anlatmaya çalıştım. Bu özünde aynı olan ve aynı doğrultuda olan ifadelerin daha terimleri yerine oturtarak, daha açık seçik ortaya konmasıdır. Niye 4. Kongre zamanında buna ihtiyaç görüldü? Bir genel, bir de özel sebebi var. Genel sebebi şudur: Bütün toplumsal hareketlerde, bizde ve başka toplumlarda, bu hareketler ister politik hareketler olsun, ister felsefi hareketler, sanat hareketleri olsun, fikir hareketleri olsun, bütün bu hareketlerde görülür ki, evvela meseleler konurken daha biraz müphem, muğlak, daha ayrıntısız, daha kaba çizgileriyle konur, zarureti eşyadır. Çünkü insanlar meseleleri korken, ilk korken, en sarıh, en ayrıntılı terimleri en yerine oturtarak koyamaz, buna imkan yoktur. Binaenaleyh bütün teorilerin geliştirilmesinde, politik, ekonomik, sosyal, sanata müteallik, felsefi bizde ve başka memleketlerde bu akımların gelişme kanunudur. Gitgide meseleler daha ayrıntılı, daha vazih, daha terimler bulunup kullanılarak öyle konulur. Böyle bir gelişme gösterilmesi bir defa, böyle bir genel, toplumsal akımların gösterdiği kanunun bir neticesidir. İkincisi, özel bir sebebi vardır. 1970 yılında, Doğuda silah ve suçlu arama bahanesi ile yapılan ve gazetelere akseden havadisler ve bizim Türkiye İşçi Partisi olarak Doğudaki illerimizden, ilçelerimizden ve hatta yurttaşlardan aldığımız mektuplar bu mesele-

nin üzerinde durdurtmayı gerektirdi Partiyi. Biliyorsunuz, Parti siyasi, ekonomik, sosyal, aktüel olaylar önem kazandığı zaman onun üzerinde mutlaka bir demec verir, bir basın bülteni verir ve onu mesele eder. Çünkü gazetede yazılanlar -ki bunlar da tekzip edilmedi- yani böyle olağan sayabileceğimiz, ayırım gözeten baskı vesaire diyebileceğimiz uygulamaların ötesinde, hakikaten havsalanın alamayacağı şeylerdir. Bunları da burada verdik, bazı misallerini şifahen tekrar etmeğe cesaret bulamıyorum. Yani bir imama yapıldığı söylenen, gazetelerde birkaç defa yazılan, tekzip edilmeyen şeyleri. Ama bir ilçenin havan toplarıyla çevrilmesi, bütün halkının bir araya getirilmesi, kadınların ayrılması, yapılan muameleler vesaire ne Anayasaya uyar, ne genel demokratik hak ve özgürlüklere uyar, ne insanlığa uyar. Yani 1970 Türkiye için böyle bir insanlık, böyle bir demokratik ve böyle bir ileri anayasaya sahip bir memleket için, doğrusu o gazetelere aksedenler eğer doğru ise -ama bir abartma payı olduysa bile herhalde esas doğru, çünkü sonradan gidip gazeteler muhabir gönderip özel incelettiler problemleri ve röportajlar da çıktı, sayfa sayfa- bu ancak utanç verici bir durumdur. Bu olacak bir iş değil. O sıralarda işçi hareketleri de olmuştu. O sıralarda gençlik hareketleri, böyle kontrolden çıkan, şiddet ve terör hareketlerine dönüşmek halini almıştı. Bütün bu hususları kapsayan -yalnız Doğu sorununu değil, işçi hareketleri, gençlik sorunları, diğer memur, öğretmen tabakasında görülen hareketler ve bu arada da bu dokümanları kapsayan- bir muhtırayı o zaman sayın Cumhurbaşkanına verdik. Olayları tahlil ettik ve önerilerimizi, bunların çok acil, çok önemli bulunduğunu, birtakım tedbirler alınması gerektiğini bildirdik ve partimiz görüşü olarak da hangi tedbirlerin alınmasını orada önerdik. Ondan önce ilk, muttali olur olmaz, teşkilatımızdan haberler geldiği zaman 20 Nisanda Senatörümüz Hikmet İşmen vasıtasıyla, yazılı soru olarak, İçişleri Bakanlığına yazılı soru olarak senatoya aksettirdik meseleyi. 5 Mayıs'ta Merkez Yürütme Kurulu diğer iç ve dış olaylar sırasında bu konuya da değindi, orada belirttik. Ondan sonra muhtırada belirttik, daha sonra haziranda zannediyorum. 10 Mayıs'ta Antalya'da İl Kongresinde, bizim genel sekreter sıfatıyla verdiğim ve parti merkezinden bülten olarak dağıtılan konuşmada da bu konuya değindik ve böylece konu günün aktüel meselesi haline geldi. Çünkü hakikaten uygulamalar katıyyen kabul edilemeyerek, aksine dünya kamuoyu önünde utanç verici meseleler ve orada işte bu belgelerde, daima ama Anayasa maddeleri bakımından ele alınmıştır. Daima bütünlük ve devletin bütünlüğü, milletin bütünlüğü üzerinde hassasiyetle durulmuş ve bu bütünlüğün bu çeşit uygulamalarla sağlanamayacağını, bu çeşit uygulamaların bilakis insanları böleceğini, insanlarda hınç, iğbirar yaratacağını, ters sonuç vereceğini bu belgelerde belirtmiştik. Binaenaleyh iddianamede serdedildiği gibi kongre kararına ışık tutmak ve onu yorumlamak üzere, Kongre öncesi ve Kongre sonrası belgelere ihtiyaç var idi ise, bu herhalde Doğu Kültür Ocaklarının gizli toplantılardaki bantları değil, şu belgeler olması icap ederdi ki, bu belgeler 111. maddenin 2. bendine göre kanıt, delil teşkil eden ve partiyi bağlayan belgelerdir. Kongre kararından sonra ise, ki o dönemi de alıyor iddianame, orada gene yeni şeyler, 16 Aralık'ta Merkez Yürütme Kurulu'nun bir bildirisini olmuş, işte, hazırlanan demokratik hakları kısıtlayıcı, faşizan nitelikteki tasarılar üzerinde durulmuş, uygulamalar üzerinde durulmuş ve Doğu bölgesinde yaşayan Kürt halkına, vatandaşlarımız olan bu halka yapılan mu-

ameleler, yine anayasa maddeleri de belirtilerek açıklanmıştır.

8. Ocak'ta "Faşizme Hayır Kampanyası" açılmıştır. Bu kampanyayı ben genel başkan olarak yaptığım toplantı ile açtım. Orada faşizm tarif edilerek, nitelikleri belirtilmiş; Egemen, sermayeci sınıfların, yani burjuvazinin, demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, böyle bir demokratik hak ve özgürlükler ortamında artık idaresini, hâkimiyetini sürdürmekte müşkülata uğradığı zamanlarda beliren, açık teröre dayanan, buraya diktatoryasının en keskin biçimidir" denilmiş ve ikinci hususiyeti olarak, "İşçi sınıfının ve emekçi sınıfın politik ve sosyal haklarını hedef aldığını, bilhassa onun politik örgütüne müsaade etmemek, politik mücadelesine müsaade etmemek olduğu" belirtilmiş; üçüncü hususiyeti olarak "işçi sınıfından sonra diğer bütün demokratik müesseselere ve güçlere vurulduğu, diğer demokratik müesseselerin salahiyetlerinin, yetkilerinin kısılmasına doğru gidildiği" belirtilmiş; dördüncü hususiyeti olarak da "milliyetçiliği, ırkçılığı şoven bir milliyetçilik haline dönüştürüp sayıca az olan diğer etnik guruplar üzerinde, baskı, şiddet ve zulüm idaresi uygulamak olduğu" belirtilmiş ve bu tanımlamadan, bu tariften sonra da, Türkiye'de bu noktadaki durumlara işaret edilmiş İşçi Partisinin, aydınların, müesseselerin durumu. Ve Doğu hakkında da genel [bir ifadeyle] denilmiştir ki, "İşte Anayasanın mealleri şöyle, şöyle, şöyle olduğu halde bunlar uygulanmamaktadır" ve bunlar da bütünlüğe aykırı sonuçlar vermektedir. Faşizme Hayır Kampanyasında, Faşizme Karşı Birleşelim bildirisinde de bir cümle vardır, o da iddianameye alınmıştır. Orada da faşizm tam gerçekleştirildiği zaman, tam olgun şekli ile gerçekleştiği zaman çeşitli nüfus kesimleri üzerinde ne etkileri olacaktır, o belirtilmiştir. İşçi sınıfı ne olacak derken bir de, bir cümle ile işte "Kürt halkı da Anayasal haklar, özgürlüklerinden istifade etmemekte, bu hakkından tam istifade etmemekte devam edecek ve baskılar ve şiddet politikası daha artacaktır" denmiştir. Ve yine orada Anayasa, hep anayasal açıdan söz edilir. Binaenaleyh bütün bunlar muvacehesinde iddianamede, doğrusu hem hayretle hem şahsım bakımından biraz üzülen karşıladım, benim kongrede konuşmam ele alınıyor iddianamede ve tabii konuşmayı ele alınca, artık orayı reddedemiyor, "Behice Boran" diyor, "Türk halkının hak ve özgürlükleri için yapacağı mücadelenin anayasa çerçevesi içinde ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde Partice desteklendiğini ve destekleneceğini belirtiyor" diyor. "Ama" diyor, "bu samimiyetsizdir" diyor ve "bu ancak maksadı gizlemek için bir formül olarak başvurulmuş bir şeydir" diyor. Halbuki o yazıya bakılırsa, Emek dergisinde, orada da iki husus belirecektir. Bir defa, bizim parti olarak meseleyi milliyetler prensibi açısından ele aldığımızı ispat için, benim o yazıma atıf yapıyor ve diyor "orada" diyor, "Milliyetler açısından ele alındığını belirtmiştir" diyor. Halbuki bütün konuşmada, bütün vesikada bir defa "milliyet" kelimesi geçiyor ve cümle "mesele milliyetler prensibi açısından, yani prensibi, ayrılma vesaire açısından ele alınmıştır" deniyor cümle[de]. "Milliyetler meselesi son iki yılın olayları açısından ele alınmıştır" diyor. Ondandır çıkardığı, anlattığı şeyler tamamen şimdiye kadar anlattığım belgelerde anlatılan hususlardır. Yani işte şu kadar milyona varan bir Kürt halkı vardır, bu bir halktır, Kürt halkı demek Anayasa'ya aykırı değildir. İşte, baskı vardır, bunlar önlenmelidir, vesaire. Şimdi milletler meselesi diye bir mesele elbette ki sosyolojide de var, Bilimsel Sosyalizmde de var, hukukta da var ve millet-

ler meselesini incelemek de suça aykırı değil, Milletler meselesini incelemek demek, milliyetler prensibini inceleyip o açıdan hükme vermek demek değil. Gene burada karıştırıyor sayın savcı. Yani milliyetler meselesi açısından yaptık demiyor şeyi. Bu genel milliyetler meselesi ile bizim somut durumumuz açısından ilgilenmiş son olaylar... Nedir son olaylar? Daha önce eşkiya takibi dolayısıyla yapılan baskılar. O da böyle havsalanın almayacağı, utandırıcı baskılar ki onları da defaatle biz Meclise getirdik, sözlü soru olarak getirdik, gündem dışı konuşmalar olarak getirdik, bölge kalkınması konusundaki bütçe müzakerelerine getirdik. Binaenaleyh bütün bu belgeler ışığında ve bu belgelerde Anayasanın maddelerinin yaptığımız tahlilleri ışığında, bütünlük ve birlik üzerinde bu kadar hassasiyetle durmamız ışığında “Behice Boranın bu sözleri konuşmasındaki, samimiyetsizdir. Ancak kendisini mesuliyetten kurtarmak için arkasına sığındığı bir sözdür” demesi en azından insafsızca verilmiş ve tamamen delilsiz ve mesnetsiz bir hükümdür. Özetlersek, Kongre kararında ne deniyor, şunlar belirtiliyor:

1- Türkiye'nin Doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır,

2- Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.

Doğunun geriliğinde iktidarların güttükleri politikanın da payı vardır. Doğu sorunu sadece bir bölgesel kalkınma sorunu değildir. Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirmek mücadelesini partimizin desteklemesi bir devrimci görevdir. Çünkü Partimiz anti-demokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır. Kürtlerin bu demokratik mücadelesi ile sosyalist devrim mücadelesini bütünleştirmek için Türk ve Kürt sosyalistlerinin parti içinde omuz omuza çalışmaları gerekir. Parti ırkçı, milliyetçi, şoven burjuva ideolojisine karşı savaşacaktır ve ayrıca, o metinde unutulmuş, bu mücadelenin ideolojik mücadele olacağı da belirtiliyor. Yani ideoloji seviyesinde ırkçı, milliyetçi, şoven ideolojilere ve bunlara dayanan baskılara karşı çıkmaktadır ve en son paragrafı[nda] parti bu meseleye sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır [denmektedir]. Burada işte üzerinde durulan diğer tüm demokratik özlem ve istekleri meselenin iddianamede öne sürüldüğü ve bunun mesnetsiz olduğunun tahlilini yapmış bulunuyorum. Bunun üzerinde bir daha durmayacağım. “Kürt halkı” deniyor, onu da izah etmiş bulunuyorum. Meselelerin ideolojik bir mücadele olacağı belirtiliyor, o düzeyde bir mücadele olacağı belirtiliyor, yani politik bir ayrılma gözetilen bir mücadele olmadığı anlaşılıyor. “Partimiz antidemokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır ve bunlara karşı savaşacaktır” demekle, demek ki bütün şoven akımlara karşıdır. Şayet şoven, böyle kırıcı, milliyetçi bir Kürtçülük akımı varsa bu arada elbette ki buna da karşıyız ve hepsine karşı, yani şoven ve ırkçı milliyetçiye karşı, isterse bu Türkler tarafından sürülsün, isterse Kürtler tarafından sürülsün, isterse vaktiyle Almanya'da olduğu gibi, Hitlerin Almanyasında ileri sürülsün, sosyalist bir parti olarak ırkçı, şoven, başka şeylerde tahakküm isteyen ayrılıkçı şeylere karşı düşmandır, bunu da belirtiyor. Bilhassa son paragrafı şayanı dikkattir. “Türkiye İşçi Partisi” diyor, “bu soruna sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır”. Yalnız bu soruna değil, bütün sorun[lar]a Türkiye İşçi Partisi sosyalist mücadelenin gerekleri açısından bakmaktadır. Sosyalist teoriye göre, malûmunuz, temel çelişki ve çatışma

emek ve sermaye çelişkisidir ve bunun nüfus düzeninde yansımaları sınıflar, burjuvazi ile toplumdaki diğer bütün çelişki ve çatışmaların mutlak ve kesin olarak, tam olarak çözüme bağlanmasını, halledilmesini ancak temel çelişki ve çatışmanın, o ayırımın çözülmesi ile halledilebileceğine, bu olmadan diğer çelişkilere çatışmalara, mutlak, kesin, nihai çözümler bulunamayacağı görüşündedir. Bu görüşte olunca da sosyalist mücadele açısından bir ülkede işçi ve emekçi sınıfların birliğini muhafaza etmek, diğer dinsel mezhebe ait, dile ait etnik şeylerden dolayı bu işçi ve emekçi sınıfın hareketlerin bölünmemesi temel şarttır. Bütün teoride bu böyledir, bütün pratikte bu böyledir. Çünkü bölünme mücadeleyi zayıflatır. Egemen sınıfların işine yarar. Amerika gibi bir memlekette işçi ve emekçi ve fakir halk arasındaki zenci-beyaz ayırımını doğurur. Aynı derecede sömürülen, aynı derecede horlanan, aynı kötü hayat şartlarında yaşayan beyaz işçilere, beyaz çiftçilere, bilhassa cenuptaki aynı derecede fakir, aynı derecede perişan. “Sen beyaz ırktansın, sen üstünsün” ve kendi ekonomik, sosyal durumlarını düzeltmek için kendilerini ezen ve sömüren kuvvetlere karşı birleşmesi lazım gelen bu kütleri ayırır. Böl ve parçala, hâkim sınıfların idaresini gütmek için kullandığı yegâne kuraldır, malumunuz olduğuna göre. Binaenaleyh Türkiye’de esasen sosyalist hareket bu kadar yeni, işçi ve emekçi sınıflar henüz yeterince bilinçlenmemiş, hâlâ burjuva ideolojisinin tesirinde hâlâ daha Anayasada ne haklara, ne özgürlüklere sahip, bunu bilip de cehdini, mücadelesini yeterince yapar durumda değil. Bu hengâhale bir de Kürt-Türk ayrımı, Alevi-Sünni ayrımı vesaire ayrımı ile bu hareketi bölmek ancak sömürü düzeninin devamına yarar. Sömürücü ve egemen güçlerin, sınıfların iktidarını daha kolayca sürdürmelerine yarar. Başka bir şeye değil. Binaenaleyh temel teorisi, dünya görüşü, sosyal olayların tahlili, kurduğu millet ve sebep münasebetleri açısından da hepsini sosyalist mücadelenin gerekleri açısından gördüğüne göre, böyle bölünmeler vesaireler yaratıp işçi ve emekçi sınıfların sömürüye, politik tahakkümü karşı, kendi haklarını gerçekleştirmeleri ve giderek sosyalist toplumu kuracak güce gelmelerini önleyecek ayırımlara, bölünmelere taraftar olmasına imkan yoktur.

Özetleyeyim, çeşitli hakların olması, vesairenin olması, milletin bir bütün olmasına mani değildir. İşte, üniter devlet İngiltere bunun en başta gelen misalidir, [başka] birçok misali vardır. Bu durumlarda resmî dil aynı zamanda hâkim, dominant dil olduğu için, daha yüksek, gelişmiş seviyede bir kültürün dili olduğu için, zaten normal olarak yayılır, tutunur. Verdiğimiz misalde yine Welsh’ler, Scotch’lar kendi dillerini konuşurlar, ama İngilizceyi de bilirler, yani iki dillidirler. Ve zaten dillerin dominant, yaygın hale gelmesi, devlet sınırlarını da aşan bir haldir. Yaygın ve dominant bir hale gelmesi sosyolojik bir vetiredir. Nitekim bugün dünyada bunca dil arasında Fransızca ve İngilizce dominant dillerdir. Şimdi ikinci devlet haline geldikten sonra Sovyet Rusya, o da beynelmilel dil olma yoluna girmiş görünüyor, ama daha çok geriden öbürlerine kıyasla. Ve eskiden Fransızca idi esas dominant dil, hâkim dil, şimdi İngilizce onun yerini aldı. Çünkü bilim ve kültürün hâkim bir hale gelmesi kanun maddeleriyle sağlanmaz. Toplumun kendi kültürel, objektif sosyolojik gelişmesi halinde olur ki Türkiye’de bu olmaktadır. Dediğim gibi merkezlerde, Doğuda da Kürtçe konuşulmaktadır ve ben çocukluğumdan hatırlıyorum, faraza bizdeki Müslüman olmayan ekalliyetler hemen hiç Türkçe bilmez veya çok kötü

Türkçe bilirken bugün İstanbul'da, Ada vapurlarında, Boğaz vapurlarında Musevi, Hıristiyan aileler bakıyorsunuz, çocuklar “anne, baba” diyor, “mama” filan bile demiyor, Türk isimleri taşıyor çoğu ve gayet güzel Türkçe konuşuyorlar. Bu tabii bir entegrasyondur. Tabii bir asimülasyondur. Bu kendiliğinden meydana gelir, bu kabuldür. Bizim karşı çıktığımız zorla yapılanı. Bu Anayasa'ya aykırıdır. Bu ancak milliyetçi, şoven bir anlayıştır. “Konuşmayacaksın, Kürtçe konuştun veyahut [Kürtçe] iki şiir yazdın, vereceğim seni mahkemeye”, bu olmaz. Mesela, çok uzun oldu, ama bir somut misal vereyim, 1967'de milletvekili olarak Batman'a gittiğim zaman, milletvekili olarak oradaki yurttaşlarla konuşurken, kendilerine anlatmaya çalıştım, “Bu düzen meselesidir, sınıf meselesidir, şudur budur, işte, bak ağalar ezilmiyor. Pekâlâ, Kürt olmaları dolayısıyla ayırım değildir, bu mesele. İşte ağalar, şeyler onlar pekâlâ rağbet görüyor, içlerinde milletvekili, bakan olan da çıkıyor”. Esasen basitleştirerek anlatabildiğim kadar, sınıf, sömürü meselelerini anlatmaya çalıştım, onu dinleyen vatandaşlardan birisi bana şöyle bir misal verdi: “İyi söylüyorsunuz, sayın milletvekili ama” dedi, “benim dün başımdan bir hadise geçti” dedi ve bu kadar düzgün bir Türkçeyle de anlatamıyor. “Benim küçük çocuğum hastalandı, onu dispansere götürdüm, anası da Türkçe bilmiyor”, arkasından da ekledi: “Kabahat bizde mi? Köyde okul yok, çocuk da küçük, doktordan korktu, soyunurken ağlıyor, soydurmuyor, ağlıyor” dedi, “muayene ettiremiyor anası” dedi. “Yatıştırmak için Kürtçe çocuğu oyalamaya, yatıştırmaya kalktı, dispanserin doktoru, ne demektir Kürtçe konuşmak, siz Türk değil misiniz? Bakmam ben bu hastaya diye benim çocuğuma bakmadı. Ve ben bir fakir hastayım, dispanserden çocuğumu aldım. 30 lira ücret vererek özel bir doktora gittim.” Şimdi böyle bir muamele ile karşılaşan bir vatandaşın karşısında Anayasa'nın 12. maddesi, filan maddesi, “Hayır, aslında siz eşitsiniz, özgürsünüz, size yapılan bu muamele böyle bir ayırıma dayanmıyor” demesini anlatmak zordur ve Doğuda gezenler dedi ki, “Böyle hikâyeler doğuda çoktur”. Kaldı ki biz bunları Millet Meclisi'ne getirdik. “Doğuda idare ve halk münasebeti” diye bir sözlü soru verildi. Ayrıca bir gündem dışı konuşma yapıldı. Ayrıca bütçelerde [üzerinde] duruldu ve bu ilişkilerin nasıl halka baskı yapan, eşitliği gözetmeyen, keyfi muamelelerin uygulandığı, ilişkiler olduğu resmen Meclis'in zaibitlarına geçirildi. Böylece, dediğim gibi, mesele hiçbir zaman memleketin, devletin, ülkesi ve milletin bütünlüğünü tartışmak, onu tartışmaya sokmak açısından ele alınmamıştır. Bilakis daima o açıdan ele alınmıştır, daima Anayasa hükümlerine dayanılmıştır. Yalnız uygulamada bu hükümlerin hayata geçmesi için neler yapılmalıdır, ne biçim bir politika uygulanmalıdır? Bunu şey yapmışızdır. Kısacası demek istediğim budur ki bu hükümlerin hayata geçmesi ve gerçekten Kürtçe konuşan, Türkçe konuşan, Alevi-Sünni veya Lozan anlaşmasında kendilerine haklar tanınmış olan Hıristiyan azınlıkların gerçekten bir arada Türk milletini meydana getirebilmesi için gerçekten bunun da psikolojilerde yansıması, yani bu büyüklüğü hissetmeleri, bir bağlılığı, vefayı duyabilmeleri için bu hak ve eşitliklerin gerçekten, hiç ayrılık gözetmeden ve tastamam eksiksiz uygulanması lazımdır. Ancak böyle olursa esasen temelde objektif olarak meydana gelen bütünleşme aynı zamanda sosyal, hukuki anlamda da, bu hükümler uygulamaya geçerek tahakkuk eder ve nihayet gönüllerde ve özgür iradelerde yerleşerek, Anayasanın da belirttiği gibi gerçek teminatını bulur. Biz bunu

öne sürdük, bunu öne sürüyoruz. İddianamede ileri sürülen delil filan mahiyetindeki şeyler, uzun uzun anlattım, katiyen hukuki değeri yoktur, partiyi bağlamaz, partiyi bağlayan yegâne şey 4. Kongre'nin 6. bölümüdür. Bu kararın kendisinde milliyetler prensibine, otonomiye, ayrılmaya, vesaireye hiçbir atıf yoktur. Bilakis birleşmeyi öngördüğünü belirten ibareler, hükümler vardır, durum böyledir. Binaenaleyh Anayasanın 57. maddesine aykırı bir husus yoktur. 89. maddeye aykırı bir husus yoktur. Kaldı ki izah ettiğim sebeplerden dolayı bu maddeyi Anayasaya aykırı bularak iptalini talep ediyoruz. Ama iptal edilmese, yürürlükte de kalsa, ona bile aykırı bir husus yoktur. Bundan dolayı partiyi temelli olarak kapatma isteğinin reddedilmesini sayın mahkemenizden talep ediyor ve kararınızın da bu doğrultuda olacağını ümit ediyoruz.

Sözlerimi kapatırken bir hayli uzun oldu, vaktinizi belki istismar etmiş oldum, amma, biraz, bir iki dakikanızı daha almaya müsaadenizi isteyeceğim. O da bu muhakemenin, davanın önemine kısaca işaret etmek istiyorum. Bir defa, bütün partiler için açılan kapatma davaları çok önemli davalardır şüphesiz. Bunun içindir ki Anayasamız partileri derneklerle aynı tutmamıştır. Ayrı hükümlere bağlamıştır. Ve kapatmaya müteallik hükümlerini de özel teşkilat kanunlarına bırakmamış, doğrudan doğruya Anayasanın kendisine koymuştur. Ve yine bundan dolayıdır ki [partileri] vazgeçilmez unsurları saymıştır rejimimizin. Böyle önem verdiği ve rejimimizin vazgeçilmez unsurları saydığı içindir ki kapatma gerekçeleri Partiler Kanununda bu kadar uzun prosedüre bağlanmış, ancak 4 organının bildirileri, vesairesi bağlayıcı nitelikte görülmüş, diğer organların, tali organların kararları, genelgesi bağlayıcı görülmemiş, üyelerinki görülmemiş, onlar için de 111. maddenin 3. bendinde konulan uzun prosedür konmuştur. Neden uzun prosedür konmuştur? Çünkü bu yollardan bu sebeplerle kapatmak gibi bir sonuç meydana gelecek bir siyasi partiyi. Bu ise son derece önemlidir. Kolay kolay tekamül edecek bir hadise olmamalıdır. Anayasa böyle koymuştur. Binaenaleyh bütün partiyi kapatma davaları önemlidir.

Ama kanaatimce Türkiye İşçi Partisi hakkındaki böyle bir dava ayrı bir önem ve özellik taşıyor. Birincisi, dediğimiz gibi, Türkiye İşçi Partisi Anayasanın savunmasında hiç şüphesiz diğer siyasi partilerden, iktidar partisi veya muhalefet partisinden çok daha fazla mücadele vermiş, uğraşmış ve netice almış bir partidir. Yüksek heyetiniz bunu en iyi biliyor. Açtığımız davalar ve bu davalarda aldığımız sonuçlarla. Eğer Türkiye İşçi Partisi kapatılırsa, diğer partilerin de bugüne kadar ki tutumu ortada, samimi ve gerçek olarak endişe edilir, bundan sonra Parlametodan çıkacak kanunların Anayasaya aykırılığının denetimi ne derecede mümkün olacaktır? Çünkü sayın Mahkemenize resen denetlemek hakkı tanınmamış. Ancak dava olarak gelirse denetleme fonksiyonunu görebiliyorsunuz. Dava olarak getirme fonksiyonunu da diğerlerinden çok daha sayıca küçük bir parti olduğu halde, bu on senede ısrarla ve tutarlı bir şekilde ve sonuç alacak şekilde Türkiye İşçi Partisi yapmıştır. Binaenaleyh böyle bir Partinin kapatılması kanunların, Meclis tüzüğü'nün denetlenmesini, gereği gibi denetlenmesini engellemiş olacaktır. Çünkü resen denetleyemiyorsunuz, ancak getirilirse denetleyebiliyorsunuz. Binaenaleyh Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılması halinde, bu Türk demokrasisi, Türk Anayasa düzeninin devamının değişmesi bakımından gerçekten bir mahzur doğuracaktır. Gerçekten

bir handikap doğuracaktır.

İkincisi, demokrasiler, bildiğiniz gibi, sınıflı toplumlarda -sosyalist demokrasi- den bahsetmiyorum; olgunluğa erişmiş sosyalist demokrasi, son safhalarda, ilk safhalarında sosyalist rejimler de hâlâ sınıf kalıntıları devam ettiği için sınıf, mülk toplumlara arzını gösterir- sınıflı toplumlarda demokrasi ancak temel sınıfların bir-biri karşısında denge tutmasıyla mümkündür. Siyasi partiler herhangi bir dernek gibi değildir. Anayasanın ayrı tutuşu da ondan. Siyasi partiler, malumunuz olduğuna göre, anayasa çerçevesi içinde ve mevcut kanunlar çerçevesi içinde iktidarı almak için mücadele eden çeşitli sosyal sınıfların, tabakaların, çıkar gruplarının bu siyasi yarışmaya girebilmek, yarışmayı kazanmak için kullandıkları siyasal, örgütsel bir araçtır. Siyasi partilerin başka fonksiyonu yok, başka anlamı yok. Evet, iktidara genel seçimlerle gelinir. Gizli oylamayla gelinir, herkes oy hakkına sahiptir. Bu anlamda seçimler milletin iradesini ve egemenliğini temsil eder. Ama bu geniş çerçeve içinde çeşitli sınıflar, tabakalar, çıkar grupları vardır ve bunlar parti halinde örgütlenerek ve her parti temsil ettiği sınıfın, tabakanın, çıkar grubunun menfaatlerini kanuni yollardan nasıl gerçekleştirebilirim, yolları nedir, parti programı bu demektir. Bundan dolayı da parti programları arasında fark olur. Ve en büyük denge grubu da birçok partiler olup aralarında nüansları olur, ama kutup halinde beliren, bir tarafta sermayeci sınıflar ve onların partileri, diğer tarafta işçi ve emekçi sınıflar ve onların partileri. Kaç, isterse sekiz, isterse on sekiz olsun partiler esas itibariyle bunlara aittir. Nüanslar olur, ortaya doğru kayanlar olur filan. Ama kutuplaşma burada belirir ve demokrasi budur, bunların arasındaki bir kanun çerçevesinde veya bir başka deyimle oyunun kuralları çerçevesinde bu sınıf ve tabakaların iktidarı ele geçirmek için yaptıkları mücadeledir. Başka sistemi olarak belirmediştir. Bu çeşit çok partili demokrasi geçmiş çağlarda yoktur. Yunan demokrasisi bu anlamda bir demokrasi değildir. Bu da milletin oluşmasıyla, kapitalist rejimin oluşmasıyla, siyasal düzende beliren bir durumdur. Bakıyoruz ki Batıda bu evvela belirmediği zaman, demokratik hak ve özgürlükler insan hakları filan hep egemen sınıflara, sermaye sınıflarına inhisar edilmeye çalışılmış. Mesela oy hakkını işçilerden, emekçilerden alabilmek için vergi ödeme şartı konmuş, okuma yazma şartı konmuş. Batı demokrasileri bugünkü durumu ancak oradaki işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ve demokratik kuruluşların verdikleri çok çetin mücadelelerle halk lehine dönüştürmüştür. Klasik demokratik hak ve özgürlükler dahi -yani toplantı, söz ve saire ekonomik, sosyal haklar, onlar bir yana, klasik demokratik hak ve özgürlükler bile- halk kitleleri lehine ancak işçi, emekçi sınıfların devamlı ve çetin mücadelesiyle genişlemiş, olmuştur. Faraza İngiltere’de otuz senelik bir Çartist hareketi vardır. İşçi sınıfının, ki sadece genel oy hakkını alabilmek içindir. Öyle vergi mergi şartlamalarından kurtulup genel oy hakkını alabilmek için otuz sene. 1789’da Fransız İhtilali yapılmıştır. Kardeşlik, eşitlik, özgürlük uğruna. Ama işçi sınıfı sendika kurma, grev yapma hakkını yüz yıl kadar sonra almıştır. Yanılmıyorsam 1870 veya 80’lerde alabilmiştir. Bir asır sonra ve o arada 1835-1848 ihtilalleri filan olmuştur. Böyle demokrasi sadece anayasalara, oraya, buraya hüküm koymakla olmuyor. Ona sahip çıkılarak, mücadele edilerek ancak gerçek anlamda oluşuyor, halk lehine oluşuyor. Kendimizden bir örnek, kısaca, 1924 Anayasası’nda da çok iyi hükümler var-

dı. Orada vicdan hürriyeti vardı, fikir hürriyeti vardı. Orada her şey vardı. Ama en ufak bir eleştiriye müsaade ediliyor mu idi, tek parti devrinde? Edilmiyordu. Öyle ilkeleri vardı ki, eğer o zaman Türkiye’de demokratik ortam daha gelişmiş, işçi ve emekçi sınıflar daha uyanmış, aydınlar daha haklarına sahip çıkar hale gelmiş olsalardı, 1924 Anayasa’nın bazı hükümleri sosyalizm doğrultusuna doğrudan doğruya yorumlanabilirdi. Çünkü devletçilik ilkesi var, devrimcilik ilkesi, halkçılık ilkesi var. Demek ki öyle bir devlet olacak ki Türkiye Devleti, ama devletçiliği halkçı nitelikte ve devletçiliği devrimci nitelikte. Bu demektir bu idareye sistematik koyduğunuz zaman. Buradan sosyalist bir düzenin müdafaasını yapabiliriz. Ama bu olmadı. Neden? Çünkü toplum ve Anayasanın ilerici hükümlerine sahip çıkıp da mücadelesini verebilecek, uygulatabilecek durumda değildi. Binaenaleyh Türkiye’de bir gelişme olduysa 1961 Anayasası’nın hak ve özgürlüklerine sahip çıkacak güçlere sahipti ve örgütler meydana getirdi. Böyle kurumlar meydana getirdi ve bu kurumlar sahip çıkarak vazifelerini gördüler. Ara tabakalar mücadele verdi, işçi sınıfı örgütlendi, haklarına sahip çıkmaya başladı, köylüler öyle. Köylere gidiyorsunuz, Anayasadan bahsediyor. Ben Atalar Köyü’ne gittiğim zaman, toprak işgalinde, beş metrelik şey üzerinde Anayasanın toprak reformuna ait hükmünü yazmışlar, beş metre üzerine ve onu asmışlardı. Köyde bu, kaç tane köyde rastlamışım. Köylü çıkarır ufak Anayasayı cebinden. Bununla uygulandı bu Anayasa. Şimdi bu kuvvetler, eğer bu hakları kullanılmaz hale getirirse, kurumların yetkileri, denetleme yetkileri kısıtlanırsa, özgürlükler, hak ve özgürlükler kısıtlanırsa, bunların mücadelesini yapan partiler kapatılır, sendikalar vesaire kapatılır, yöneticileri tutuklanırsa Türkiye’deki demokrasinin bundan sonra kâğıt üzerinde kalacağı, uygulamada çok kısıtlı, çok sınırlı, belki de nefes aldırılmayan bir ortama gidileceği söylenebilirdi. Kaldı ki objektif realiteye de baktığımız zaman 1945’ten beri örnek aldıklarını söyledikleri Batı demokrasilerinde sol kanat partilerinin, işçi sınıfının sosyalist partilerinin mevcut olmadığı tek bir demokrasi gösterilemez. Tek bir tane gösterilemez. Ama bizim politikacılarımız, egemen sınıfların temsilcileri ağızlarında hep Batı, Batılılaşma, Batıya yönelme, Batı demokrasi örneği sözünü hiç düşürmezler ve 1945’te yapılırken en büyük hata bu oldu ve halk aldı. “Tek partiden çok partiliye geçiyoruz” dendi, “Biz de çok partili olacağız” dendi. Ama Batı’daki bütün çok partili demokrasilerin sağ ve sol ayaklar üzerine oturduğu söylenmedi. Bunu söylemeye kalkan bizim gibi, benim gibi aydınlar susturuldu, işten atıldık, daha sonra hakkımızda kovuşturma yapıp hapishaneye de atıldı. O zaman, bizim demokrasi[nin], yani 45 ile 60 arasındaki buhranın temel sebeplerinden biri bu idi. Çifte ayağa oturmamıştı, tek ayağı üzerinde seken bir demokrasiydi. Denge rejimi değildi. Ve klasik ve hukukta kalan, hukuk düzeyinde kalan, özgürlüklere ve haklara sahip çıkacak, bunların uygulanması için mücadele verecek olan geniş emekçi kitleler, işçi sınıfı, emekçi sınıfla kafa emekçisi aydınları, kendi durumlarına uygun, ama Anayasa çerçevesi içinde sosyalist ideolojiyi benimseyip, teoriyi beğenip, gene Anayasa çerçevesi içinde, ama o doğrultuda öneriler yapmalarını önleyebilirler. Buhranın sebeplerinden biri buydu. Binaenaleyh bir demokrasi ki orada işçi sınıfının sosyalist partisi yok. Bir demokrasi ki orada bu iki kutup sınıflar siyasal alanda, Anayasa çerçevesi içinde, fakat o çerçeve içinde serbestçe örgütlenecek, mücadele etmek ve denge kurmak imkânını

bulamıyorlar, o demokrasi demokrasi değildir ve biz Anayasanın tam ve eksiksiz uygulanmasını istedik. Korkarım ki böyle bir uygulamaya doğru gidilirse tam ve eksiksiz uygulamanın gerçekleşmesi değil, daha da eksik uygulamalara gideceğiz ve demokrasi iddiaları ve hukuk kurallarında ortaya konulan sistem bir göstermelik sistem olmaktan başka, kâğıt üzerinde kalmaktan başka hayata geçme, orada gerçekleşmek ve gelişmek imkânını bulmayan hak ve özgürlükler olmaktan öteye gidemeyecektir. Sayın Mahkemenizden bu hususları da dikkate alarak, Partimizin niteliğini dikkate alarak kapatma isteminin reddini saygılarımla arz ve talep ederim. Bana bu kadar uzun konuşma ve fikirlerimi anlatma fırsatı verdiğinizden, sabrınızı bir hayli yıpratmış oldum. Bundan dolayı hem özür diler, hem teşekkür ederim.

Başkan Vekili: Soru sormak isteyen var mı?

Üye Muhittin Gürün: Şimdi bu iddianameye bağlı belgeler arasında birkaç belge daha var. Hanımefendi temas ettiler bunlara. Bunlardan birisi “Faşizme Hayır”, öbürü “Faşizme karşı birleşelim” belgesi. Şimdi bu iki belge hangi organ tarafından neşredilmiştir?

Behice Boran Hatko: Merkez Yürütme Kurulu.

Üye Muhittin Gürün: Bir de ders notları diye bir şey geçiyor, iddianameye bağlı belgeler arasında. Bunun mahiyeti nedir ve bunu kimler hazırlamıştır, ders notlarını?

Behice Boran Hatko: Efendim, bu bir program olarak hazırlanmıştı, bizim maksadımız bu metinleri daha fazla da işledikten sonra broşürler haline getirmek ve eğitimde kullanmaktı. Ondan sonra da seminerler, kurslar organize etmek, yalnız o değil, birçok konularda ders notları alınmış, fakat tekâmül ettirilip de böyle basılı broşür haline getirilememiştir.

Üye Muhittin Gürün: Yani bu metinleri hangi organ tespit ediyordu?

Behice Boran Hatko: Bu organlarca tespit edilmiş değildir. Eğitimde bulunmak, yani eğitim düzenlemesi, kurslar düzenlemesi kararı Merkez Yürütme Kurulu tarafından alınmıştır ve kullanılacak metinlerin hazırlanması Eğitim ve Örgütlenme Bürosuna verilmiştir, Büro tarafından...

Üye Muhittin Gürün: Bir de yine bu iddianameye bağlı Hanımefendinin bir mesajı var. Biraz evvel bahsettikleri bu Antalya konuşması mıdır acaba, mesajlarıyla sonra teşkilata yayınlanan?

Behice Boran Hatko: Hangisi acaba?

Üye Muhittin Gürün: İddianameye bağlı bir tek mesaj var. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran teşkilata aşağıdaki mesajı yayınlamıştır diyor. 18 Kasım...

Behice Boran Hatko: O da var metinde, efendim. O şeydir zannediyorum, Parti başkanı seçildikten sonra partili arkadaşlara bir mesaj yayınladım. O mesajda çeşitli meseleler üzerinde durdum ve bu meseleler karşısında görevimiz nedir diye, orada

iki üç cümle ile de...

Üye Muhittin Gürün: 4. Büyük Kongre'den sonra neşredildiği anlaşılıyor.

Behice Boran Hatko: Sonra, evet, o da sonra... Başkan seçildikten sonra, evet.

Üye Muhittin Gürün: Bu da zatiâlinizin şahsi mesajınız.

Behice Boran Hatko: Evet, ama Genel Başkan sıfatıyla.

Üye Muhittin Gürün: Böyle bir organın tasvibinden geçmiş değil...

Behice Boran Hatko: Metin geçmiş değil.

Başkan Vekili Avni Givda: Sorulacak başka bir şey var mı?

Sözlü açıklamanın dinlenmesi bitmiştir.

TÜSTAV Arşivi